

J A A R B O E K V O O R

*Munt- en
Penningkunde*

52/53

1965 / 1966

KONINKLIJK NEDERLANDS GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM

Commissie van redactie:

Dr. H. Enno van Gelder, Voorburg

Drs. G. van der Meer, 's-Gravenhage

Alle correspondentie betreffende redactie en administratie te richten aan
het Secretariaat: Zeestraat 71b, 's-Gravenhage.

MUNTVONDST SEROOSKERKE 1966

door Dr. H. Enno van Gelder

Op 3 januari 1966 werden bij het trekken van prei op een veldje aan de Dorpstraat van het dorp Serooskerke (W), thans gem. Veere, tussen de planten enkele gouden munten aangetroffen. Bij enig verder zoeken in de losse bovenlaag groeide het aantal munten al spoedig tot tientallen, en weldra tot honderden, zodat binnen een week 724 goudstukken verspreid over een oppervlakte van ca 20 m² aan de dag werden gebracht. De schatvinding van zo ongehoord grote omvang verkreeg onmiddellijk een enorme publiciteit in pers, radio en televisie en een menigte bezoekers kwam het inmiddels grondig omheinde en streng bewaakte Zeeuwse „Klondyke” bezichtigen.

Na ingewonnen advies van het Kon. Penningkabinet en van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, die vaststelde dat er geen aanleiding was in de recent verstoorde grond een systematische opgraving te doen, werd door de eigenaar van het veld, de thans opgeheven gemeente Serooskerke, en de vinders, de heren G. en P. Christiaan en A. van den Broeke, verder gezocht. De bovenste laag grond werd mechanisch omgezet en gezeefd¹. Hierdoor werd in de loop van de volgende maanden — het karwei werd door vorst lange tijd vertraagd — het aantal goudstukken gebracht op 1023. Nadat de munten geïnventariseerd en gefotografeerd waren door het Kon. Penningkabinet, zijn ze door de N.V. Jacques Schulman te Amsterdam op 15 en 16 november 1966 in openbare veiling voor rekening van grondeigenaar en vinders geveild. De opbrengst van 859 exemplaren bedroeg ruim f 600.000,—. Wel beschreven in de catalogus, maar niet geveild, werden 57 stuks behouden door de vinders, 56 stuks behouden door de gemeente Serooskerke en 47 stuks vóór de veiling door hen verkocht aan het Kon. Penningkabinet.

In de loop van de zomer werden op het terrein nog 9 munten aangetroffen die eveneens verkocht werden door dezelfde firma. Ook bleek dat reeds in 1965 een aantal goudstukken, ongetwijfeld uit de schat afkomstig, op hetzelfde terrein waren gevonden. Ook deze waren althans gedeeltelijk via een juwelier bij de firma Schulman terecht gekomen en verder verkocht. Hiermee komt het totaal aantal met zekerheid bekende

¹ Discussie over de gang van zaken bij het onderzoek in: *De Geuzenpenning* 17 (1967), p. 4-5.

munten uit de Serooskerkse schat op 1150. Het is zeer waarschijnlijk, dat de schat oorspronkelijk nog meer munten heeft omvat, maar het is niet mogelijk gebleken het juiste aantal van de ontbrekende stukken vast te stellen ².

De ongewone gang van zaken bij het aan de dag komen van deze schat kan achteraf op grond van de in de loop van 1966 beschikbaar gekomen gegevens als volgt verklaard worden. In 1964 werden twee huisjes afgebroken ten behoeve van nieuwbouw. Het terrein werd met een graafmachine geëgaliseerd en het puin werd afgevoerd. Wegens wijziging van het bebouwingsplan werd het voorlopig in gebruik gegeven aan de heer P. Christiaanse die er prei plantte, zonder iets van munten te bemerken. Pas bij het oogsten van deze prei uit de door regen doorweekte bodem kwamen de munten te voorschijn. Daar bij het gehele onderzoek geen 17e eeuwse potscherven of andere restanten van verpakking aangetroffen werden, moet verondersteld worden dat de munten in of nabij de huizen — of voorgangers daarvan — in de grond gestopt of ingemetseld geweest zijn. Bij het slopen en verplaatsen van het puin moet de tot 1964 nog bij elkaar liggende schat over een groter oppervlak verspreid geraakt zijn, zodat later munten over het gehele veld verspreid gevonden werden. De 118 eerder te voorschijn gekomen munten moeten tijdens of kort na het opruimingswerk zijn gevonden en door de onbekend gebleven vindsters onderhands verkocht zijn.

In de hierachter volgende muntbeschrijving zijn alle achterhaalde munten beschreven:

118 stuks gevonden in 1965, waarvan 42 beschreven in Cat. N.V.

Jacques Schulman nr 241, 15—17 februari 1966 (geciteerd: Cat. A)

1023 stuks gevonden in voorjaar 1966, alle beschreven in Cat. N.V.

Jacques Schulman nr 244, 15—16 november 1966 (geciteerd: Cat.)

9 stuks later gevonden, deels beschreven in Cat. N.V. Jacques

Schulman nr 247, 7—10 mei 1968 (geciteerd: Cat. C)

Er is geen reden aan te nemen, dat het ontbrekende gedeelte zo belangrijk is dat deze 1150 munten niet als representatief voor de gehele schat zouden kunnen gelden.

De oudste munten dateren nog uit de 15e eeuw: Engelse nobels van de emissie 1422 en Bourgondische leeuwen van de emissie 1454. De jongste munten zijn Nederlandse halve ridders, verscheidene van 1621

² Voorlopig overzicht in *De Geuzenpenning* 16 (1966), p. 17-19, in *Spiegel Historiae* 1 (1966), p. 173-179, en in de Inleidingen op de catalogus N.V. Jacques Schulman no 244, 15-16 november 1966.

en één — Zeeuwse — van 1622. Daar de slag van ridders onveranderd werd voortgezet, kan aangenomen worden dat de schat in de loop van het jaar 1622 werd afgesloten. Zeer waarschijnlijk is hij in zijn geheel in de onmiddellijk voorafgaande jaren gevormd, daar alle toenmaals in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden geslagen soorten tot 1621 continu vertegenwoordigd zijn, de Engelse en Spaanse soorten tot resp. 1618 en 1615.

Een bevestiging van deze datering kan gevonden worden in de muntwetgeving van de Republiek. Op een heel enkele uitzondering na komen alle in de vondst aanwezige typen voor in het Nederlandse tarief van 13 februari 1619. Het daarop volgende tarief van 21 juli 1622 bracht echter een vrij groot aantal wijzigingen in de lijst van toegelaten muntsoorten: toen werden niet meer als zodanig erkend de realen en halve realen van Karel V en Philips II, de Engelse halve sovereigns en Unité's, de milreis' en cruzados met veelvouden van Portugal, de Italiaanse pistolen benevens een aantal minder voorkomende soorten. Aangezien deze in 1619 nog gangbare, maar in 1622 verboden soorten met 294 stukken in de schat vertegenwoordigd zijn, ligt het voor de hand dat de — zoals gewoonlijk onbekend blijvende — eigenaar van dit enorme bedrag aan goudgeld met de verandering in de wetgeving van 1622 geen rekening heeft kunnen houden en alle munten als voorraad heeft aangehouden in de veronderstelling ze vroeg of laat normaal te kunnen uitgeven.

Bij de berekening van de waarde van de schat in toenmalig geld is dan ook uitgegaan van het tarief van 1619 (uitgedrukt in guldens en stuivers). De waarde van de 11 in dit tarief niet als gangbaar vermelde stukken is geschat naar analogie van de wel daarin opgenomen soorten (tabel blz. 130-131).

De grote groep goudstukken van de Bourgondische vorsten van de Nederlanden begint met enkele stukken uit de 15e eeuw: 5 leeuwen van Philips de Goede geslagen van 1454 tot 1460, een Andriesgulden van Karel de Stoute en een Philippusgulden uit 1496, soorten die weliswaar tot 1619 in het officiële tarief voorkomen, maar ook in andere 17e eeuwse vondsten steeds slechts in kleine aantallen worden aangetroffen.

Ruim vertegenwoordigd zijn daarentegen de sedert 1521 geslagen realen en halve realen. Hier wordt Karel V in zijn nieuwe in 1519 verworven waardigheid van Keizer der Romeinen (d.w.z. van het Duitse Rijk) voorgesteld. Ook in de omschriften komt het wereldomvattend karakter van het rijk van Karel V tot uitdrukking: vermeld worden slechts de titels van Rooms keizer en koning van Spanje, terwijl de her-

Overzicht van de vondst
(met koersen volgens tarief van 1619)

	aantal	koers per stuk	waarde tezamen	nummers van deze catalogus
Bourg. Nederlanden				
Leenw	6	f 4:12	f 27:12	1-3, 25
Andriesgulden	1	2:19	2:19	4
Philippusgulden	1	2:10	2:10	5
Reaal	29	6: 2	176:18	6-7, 12-16
Halve reaal	171	3: 1	521:11	8-10, 17-24
Zonnekroon	1	3:15	3:15	11
Halve nobel	1	3:16	3:16	26
Dubbele albertijn	180	5: 8	972: -	27-30

$$1711: 1 = 25\frac{1}{2} \%$$

Republiek der Ver. Ned.

Dubbele dukaat	1	8: 4	8: 4	31
Dukaat	67	4: 2	274:14	32-40
Dubbele Spaanse dukaat	3	7:19	23:17	41-42
Hongaarse dukaat	20	4: 2	82: -	43-45
Rozenobel	1	8:16	8:16	46
Rijder	47	10:16	507:12	47-51
Halve rijder	146	5: 8	788: 8	52-57

$$1693:11 = 25\frac{1}{4} \%$$

Overige Nederlanden

Kwart schild	1	-	1: -	57bis
Goudgulden	1	2:18	2:18	58
Dukaat	1	(4: 2)	4: 2	59

$$8: -$$

Groot-Brittannië

Nobel	15	7:16	117: -	60-61
Rozenobel	20	8:16	176: -	62-64
Halve rozenobel	1	4: 8	4: 8	65
Angelot	29	5:17	169:13	66-69, 73-74
Halve angelot	4	2:18½	11: 4	70, 75
Halve sovereign	7	5:18	41: 6	71-72
Half pound	5	(5: 8)	27: -	76
Unité	52	10:16	561:12	77, 78bis
Schotse rijder	1	5: 8	5: 8	78

$$1113:11 = 16\frac{3}{4} \%$$

Frankrijk

Dubbele henri	1	(7:12)	7:12	79
			7:12	

	aant.	koers per stuk	waarde tezamen	nummers van deze catalogus
Portugal				
Lang kruis (calvario)	9	3:14	33: 6	80
Milreis	1	8: 2	8: 2	81
Halve milreis	1	4: 1	4: 1	82
Cruzado	9	3: 5	29: 5	83-84
Vier cruzados	8	13: -	104: -	85
			178:14 = 2½ %	
Spanje				
Dubbele dukaat	55	8: 4	451: -	86-89, 105-107, 109
Dukaat	4	4: 2	16: 8	90-92
Vier escudos	8	14:12	116:16	95-96
Twee escudos	124	7: 6	905: 4	97-98, 100-102bis
Escudo	49	3:13	178:17	93-94bis, 99, 103-104, 108
			1668: 5 = 25¼ %	
Marokko				
Dinar	3	(5: 8)	16: 4	110-111
			16: 4 = ¼ %	
Italië				
Dubbele pistool	1	14: 2	14: 2	112bis
Pistool	2	7: 1	14: 2	112, 116
Dukaat	14	3:17	53:18	113-115, 117-120
			82: 2 = 1¼ %	
Duitse Rijk				
Dubbele dukaat	3	8: 4	24: 6	121, 127, 129
Dukaat	8	4: 2	32:16	122-123, 125, 128, 130
Pistool	1	7: 1	7: 1	124
Goudgulden	1	2:18	2:18	126
			69: 7 = 1 %	
Oostenrijkse landen				
Dukaat	21	4: 2	86: 2	131-138
			86: 2 = 1¼ %	
Hongarije				
Dukaat	11	4: 2	45: 2	139-144
			45: 2 = ¾ %	
Polen				
Dukaat	2	4: 2	8: 4	145
			8: 4	
Totaal generaal	1150		f 6685:15	

komst uit diverse provinciale muntateliers nog slechts uit de munttekens blijkt. Een modernisering is dat de tot dusverre gebruikelijke religieuze spreuken als omschrift worden vervangen door de lijfspreuk van de keizer „Geef mij kracht, heer, tegen Uw vijanden”. In de loop van de regering komt een tweede vernieuwing naar voren: geleidelijk worden de gothische letters vervangen door moderne Renaissance-letters (zg. latijnse letters). Dit laatste is vooral te constateren op de hele realen, die voornamelijk na ca. 1545, toen het goud uit Amerika beschikbaar kwam, zijn geslagen, terwijl de merendeels eerder geslagen halve realen nog de ouderwetse belettering vertonen.

Na de afstand van Karel V werd de aanmunting van realen en halve realen voortgezet, zij het met nieuwe beeldenaars. Thans verschijnt voor het eerst op de gouden munten een realistisch portret van de koning, wat op de zilveren munten al 15 jaar eerder was ingevoerd. De titulatuur en het wapen van Philips is in de loop van de regering tweemaal veranderd: tot 1561 voert hij naast de titel koning van Spanje, die van koning van Engeland uit hoofde van zijn huwelijk met koningin Mary I Tudor (overleden in 1558); na 1586 wordt in het koninklijk wapen het schild van het in 1580 veroverde Portugal toegevoegd.

Evenmin als onder Karel V is de aanmunting van realen en halve realen gelijkmatig over de lange regeringsperiode verdeeld. In de beginjaren worden evenals in de onmiddellijk voorafgaande jaren uit de rijke aanvoer van Amerikaans goud grote aantallen realen aangemunt; in de jaren '60 treden deze op de achtergrond tegenover de halve realen en — in de vondst niet vertegenwoordigde — zonnekronen. De Opstand betekent een nog duidelijker breuk in de aanmuntingen. In 1577 als de Spaanse troepen tijdelijk zijn verdwenen en het koninklijk gezag tot een dieptepunt gedaald is, worden in het gehele land de traditionele munten door andere typen vervangen. De Noordelijke gewesten, die hun onafhankelijkheid behielden en de Republiek der Verenigde Nederlanden gingen vormen, zijn uiteraard na 1581 hun eigen gang gegaan, ook op muntgebied. Het Zuiden werd sinds 1580 geleidelijk door het Spaanse leger veroverd, wat er o.a. toe leidde dat de vóór de Opstand geldende muntsoorten opnieuw werden geslagen, zowel in de veroverde ateliers van Maastricht, Brugge en Antwerpen als in — na het afvallen van het Noorden — nieuw geopende muntwerkplaatsen, waarvan Doornik aan de Franse grenzen de belangrijkste werd. De aanmuntingen van goud bleven echter in het verarmde en door de blokkade in zijn overzeese aanvoer belemmerde Zuiden veel geringer dan voor de Opstand.

Na de dood van Philips II werden de Zuidelijke Nederlanden tijdelijk van Spanje gescheiden, doordat zij kwamen onder de souvereiniteit van Philips' dochter Isabella en haar echtgenoot en achterneef Albert van Oostenrijk. Binnen zekere grenzen konden de Aartshertogen een zelfstandige politiek voeren, waarbij de hoop tot een verzoening met het Noorden te komen een belangrijke rol speelde. Mede doordat de militaire situatie verbeterde en de directe vijandelijkheden zich tot het front in Noord-Brabant gingen beperken en doordat de economische betrekkingen met het Noorden en daarmee de aanvoer van overzee, ondanks de wettelijke beperkingen, geleidelijk hersteld werden, nam ook de muntslag in het Zuiden weer een grotere vlucht. De invoering van nieuwe muntsoorten in 1599, die in vergelijking met die van de Republiek gunstig getarifiseerd werden, maakte een eind aan het monopolie van goudaanmunting dat het Noorden 20 jaar lang praktisch had genoten. De voornaamste van deze munten was de dubbele albertijn, officieel $2/3$ dubbele dukaat geheten, met het wapen van de Aartshertogen en het typisch Nederlandse embleem van de Bourgondische knoestige stokken. Aanmunting had in hoofdzaak plaats in Antwerpen en Doornik in de jaren 1600—1605. Daarna verminderde deze snel, waarschijnlijk tengevolge van de invoering van de ridders in de Republiek in 1606. Pas een tweede hervorming in 1612, waarbij de souverein werd ingevoerd, bracht de goudaanmunting weer langzaam op gang; deze komen in de vondst echter nog niet voor.

Zoals gezegd gingen na 1581 de Noordelijke provincies, die definitief met de koning van Spanje hadden gebroken, ook op muntgebied hun eigen gang. In de eerste jaren hadden in de verschillende gewesten en steden zeer uiteenlopende aanmuntingen plaats, waarvan hier niet voorhanden — zie beneden — nobels en rozenobels de belangrijkste waren. Een zekere mate van eenheid kwam pas tijdens het kortstondige bewind van de graaf van Leicester tot stand: de op zijn naam uitgevaardigde ordonnantie van 1586 is een van de weinige maatregelen strekkend tot krachtiger centralisatie in het bestuur van de Republiek die van blijvende betekenis geweest is. Het voornaamste resultaat hiervan was, dat de Duitse rijksdaalder en de Duitse dukaat de hoofdmunten van het Noord-Nederlandse muntstelsel zijn geworden. Sedert dat jaar werden door alle provincies dukaten van overal gelijke beeldenaar en gewicht geslagen; de erop voorkomende geharnaste ridder is duidelijk een adaptatie van de figuur van Sint Ladislav die voorkwam op de Hongaarse en Duitse dukaten; op de keerzijde wordt uitdrukkelijk vermeld dat deze Neder-

landse dukaten zijn geslagen „volgens de wet van het Rijk”, d.w.z. de Reichsmünzordnung van 1566 waarbij de Hongaarse dukaat voor het Duitse Rijk als voornaamste goudstuk werd aanvaard. De keuze van dukaat en rijksdaalder was in hoofdzaak bepaald door de dominerende belangen van de Noord-Nederlandse handel met Duitsland en de Oost-zeegebieden.

Al zeer spoedig dienden de dukaten dan ook vóór alles ter financiering van importen uit die gebieden en gingen zij, ondanks enorme aanmuntingen, in het binnenlandse verkeer een ondergeschikte rol spelen. Voor gebruik in eigen land werden zij vervangen door de rijder, in 1606 naast de dukaat als algemeen Nederlandse munt ingevoerd. De muntvoet voor dit nieuwe stuk werd ontleend aan die van de enkele jaren eerder ingevoerde Unité van Groot-Brittannië, de voornaamste bondgenoot en handelspartner van de Republiek. Een wat lager gehalte dan de dukaat en een gunstige tarifiëring, gaven de rijder weldra een ruime verbreiding in het eigen land, die voortduurde tot ca. 1630.

Een tweede belangrijke groep, vooral waardevol omdat het hier overwegend bijzonder grote goudstukken betreft, zijn de Engelse munten. Hieronder bevinden zich ook de oudste munten van de schat: enkele nobels van koning Hendrik VI geslagen ca. 1425. Hoewel de nobel reeds in 1344 was ingevoerd, zijn oudere exemplaren in de 17e eeuw niet meer voorhanden, omdat in 1412 het gewicht belangrijk was verlaagd. Naast nobels uit de tijd van Hendrik VI bevat de vondst ook een aantal rozenobels van zijn opvolger Eduard IV. De in 1465 ingevoerde rozenobel, die zich van de nobel onderscheidt door een hoger gewicht en een roos op het schip, was het resultaat van een verlaging van de Engelse muntvoet in dat jaar; beide soorten bleven echter naast elkaar in gebruik, omdat de koers van de nobel aan die van de nieuwe munt werd aangepast. Nadat in de eerste jaren enorme hoeveelheden rozenobels waren geslagen, zijn in de volgende jaren tot diep in de 16e eeuw, in hoofdzaak munten van 2/3 nobel in omloop gebracht: de angels met Sint Michael, in de Nederlanden steeds bekend onder de naam „angelot”. In de vondst zijn dan ook naast rozenobels van Eduard angels van al zijn opvolgers tot en met Elizabeth I voorhanden.

De Engelse nobels en rozenobels zijn reeds in de 15e eeuw op het continent bijzonder populair geworden en worden dan ook zowel in munttarieven als in muntvondsten sindsdien voortdurend gesignaleerd. Talrijker zijn echter in ons land tot aan het begin van de 80-jarige oorlog de angelotten, waarvan voortdurend nieuwe exemplaren in circulatie

kwamen. Omstreeks 1580 komt hierin echter in de Nederlandse vondsten een opvallende verandering: de angelotten worden zeldzamer, terwijl grote aantallen nobels en rozenobels daarvoor in de plaats treden. Tegelijk worden door allerlei steden en gewesten in het gebied van de Opstand de beide soorten opnieuw aangemaakt: deze hebben dezelfde beeldenaar en hetzelfde gewicht als de oude Henricusnobels, resp. Edwardusrozenobels, maar een duidelijke aanduiding van hun recente herkomst uit Nederlandse ateliers en meestal moderne belettering. Deze aanmuntingen hebben voortgeduurd tot 1602: uit de tarieven blijkt dat de nieuwe emissies niet of nauwelijks voor de oude onderdeden in waarde, zodat ook van overheidswege tegen circulatie geen bezwaar gemaakt werd.

In schatsten die omstreeks de eeuwwisseling gevormd zijn, plegen dan ook talrijke Engelse exemplaren zowel als recente Nederlandse navolgingen gesignaleerd te worden. Er dient echter nog een derde soort nobels en rozenobels onderscheiden te worden. Het is reeds lang bekend dat vooral van de rozenobels van Eduard IV vrij veel exemplaren voorkomen, die kleine verschillen met de Engelse originelen vertonen: afwijkingen van het in Engeland zeer streng als emissiekenmerk gehandhaafde interpunctiesysteem, kleine fouten in de schrijfwijze (vooral IHD, met een omgekeerde gothische c, voor de afkorting IHC van Jezus), afwijkingen in details van de tekening en iets grotere muntplaatjes; in Engeland staan deze allang te boek als „Flemish nobles”. Het in deze naam blijkende vermoeden van Nederlandse herkomst van deze naslagen is ook reeds vroeger onomstotelijk bewezen: het bleek nl. dat sommige hiervan geslagen zijn met dezelfde keerzijde-stempels als stukken die door wapens of omschriften duidelijk als in de min of meer clandestiene munt te Gorinchem geslagen gekenmerkt zijn³. Ook van de oudere Henricusnobels waren dergelijke naslagen, zij het in veel kleiner aantal, gesignaleerd.

Nauwkeurige bestudering van de talrijke nobels en rozenobels in de vondst van Serooskerke heeft thans echter tot een verrassend resultaat geleid. Van de 21 hierin voorkomende rozenobels blijken slechts 9 exemplaren werkelijk van Eduard IV afkomstig; 1 is een duidelijk als recent gekenmerkte naslag uit de Ommelandse munt te Appingedam, 2 ex. zijn door een minuscuul wapentje van Arkel als naslagen uit de Gorinchemse munt herkenbaar, terwijl de 9 overige als Flemish beschouwd moeten

³ A. Thompson, *Continental Imitations of the Rose Noble of Edward IV*, in BNJ 25 (1949), p. 183-208 en M. Schulman, *De muntstempels der Munt te Gorinchem*, in JMP 4 (1917), p. 41.

worden; door hun veel betere conservatie dan de oude stukken zijn zij bovendien als niet lang geleden geslagen te herkennen. Meer dan de helft van de in 1622 begraven stukken zijn dus te beschouwen als in de Nederlanden (zeker grotendeels te Gorinchem, maar mogelijk voor een deel ook elders) gemaakte aanvullingen van de voor de vraag te geringe voorraad aan rozenobels.

Nog frappanter en zeker minder vermoed is de wanverhouding bij de Henricus-nobels: van de 15 voorhanden ex. blijken slechts 4 stuks, alle kennelijk door langdurig gebruik gesleten, 15e eeuws te zijn. De 11 overige verraden zich zowel door hun zeer goede conservatie als door soortgelijke kleine afwijkingen als bij de rozenobels (vooral IHE voor IHC met een ten onrechte in de gothische c geplaatste dwarsbalk en de in Engeland ongebruikelijke afkorting HY i.p.v. HYB voor Ierland) als recente naslagen. Er is alle aanleiding te veronderstellen dat ook deze uit Nederlandse muntwerkplaatsen afkomstig zijn, al is er voorshands geen aanwijzing of de beruchte munt te Gorinchem dan wel een andere minder scrupuleuze autoriteit hieraan schuldig geweest is.

De kwestie van de continentale imitaties van de Engelse munten komt hierdoor in een nieuw licht te staan; vooral blijkt het verschijnsel een veel groter omvang te hebben gehad dan op grond van de betrekkelijk weinig talrijke door Engelse verzamelaars als vals afgewezen stukken tot nu toe vermoed werd. De verhoudingen in deze schat wijzen erop dat veel meer dan de helft van de in de Nederlanden voorhanden voorraad bestond uit recente toevoegingen. Helaas is in oudere vondstbeschrijvingen in het algemeen niet of niet voldoende op deze subtiele onderscheidingen gelet, zodat de kwantitatieve verhouding niet meer nagegaan kan worden. Er schijnt echter geen enkele aanwijzing te zijn, dat zij ook in oudere vondsten voorgekomen zouden zijn; zo is in de zeer uitvoerige beschrijving van de grote vondst Amersfoort 1894⁴ geen detail te vinden dat met de kenmerken van imitaties overeenstemt. Dit wettigt mede de conclusie dat de vervaardiging van deze valse rozenobels en nobels beperkt geweest is tot de periode 1585—1600 en tot de Noordelijke Nederlanden, in nauwe samenhang met de gelijktijdige vervaardiging van officiële duidelijk als nieuw gekarakteriseerde navolgingen. Merkwaardig is tenslotte dat de imitaties bepaald niet slechter van kwaliteit geweest zijn dan de originelen; integendeel het gewicht ligt gewoonlijk eerder iets hoger dan dat van de inmiddels gesleten oude stukken.

⁴ Samenvatting van de oudere publicaties: H. Enno van Gelder, De vondst Amersfoort, in JMP 42 (1955), p. 7-40.

In de tijd zelf heeft blijkbaar ook niemand ze als minderwaardig herkend. Wel is bij de met het toezicht op het muntwezen belaste autoriteiten bekend geweest dat te Gorinchem en elders vreemde munten werden nageslagen en is deze munt tenslotte gesloten. Maar het in de omloop voorkomen van zulke grote aantallen naslagen schijnt niet te zijn opgevallen, omdat blijkbaar noch door Generaalmeesters van de munt, noch door professionele wisselaars een verschil in intrinsieke waarde werd opgemerkt, wat ongetwijfeld tot nader onderzoek en verbodsbepalingen geleid zou hebben.

Na de omvangrijke reeks 15e eeuwse munten met hun imitaties zijn de Engelse munten van de 16e eeuw voornamelijk vertegenwoordigd met een eeuw lang zonder wijziging geslagen $2/3$ rozenobels of angelotten. Daartussen vallen slechts een aantal halve sovereigns van Hendrik VIII en Eduard VI op door hun in verhouding slechte conservatie. Deze stammen uit een crisisperiode in de Engelse muntgeschiedenis, toen in de jaren 1544—1551 de munt aan snelle ontwaarding onderhevig was en grote hoeveelheden stukken van laag gehalte in omloop werden gebracht, die in het buitenland met het grootste wantrouwen werden begroet. Na herstel van de vroegere muntwaarde werden zij in 1562 in koers sterk verlaagd, met het gevolg dat alleen de slechtst bewaarde exemplaren in circulatie bleven. In de Republiek drongen deze soorten, die aanvankelijk streng waren geweerd, pas door, toen tengevolge van de Engelse militaire hulpverlening in 1585, de uit dat land afkomstige munten in ruime mate moesten worden toegelaten.

Een laatste omvangrijke groep Engelse munten vormen de Unités (ter waarde van 1 £) van Jacobus I, de eerste koning van Groot-Brittannië, na de vereniging van de Engelse en Schotse kronen in 1603. Deze muntsoort, waarvan wapen en omschrift duidelijk van deze unie getuigen, werd in beide landen in 1604 ingevoerd; in Schotland werd slechts een enigszins ander wapen gebezigd dan in Engeland. De Unités zijn onmiddellijk in groot aantal in ons land in circulatie gekomen, waar zij het voorbeeld werden voor de in 1606 ingevoerde ridders, die even zwaar waren en precies dezelfde waarde hadden.

Tot goed begrip van de muntbeschrijvingen is nog een enkel woord nodig over de talrijke specifieke tekens die op de Engelse munten voorkomen. Gewoonlijk werd in Engeland slechts gemunt te Londen, zodat de daar geslagen stukken nooit een muntteken vertonen. Tekens ter aanduiding van de plaats van vervaardiging komen slechts voor, wanneer onder bijzondere omstandigheden nevenwerkplaatsen in dienst gesteld werden. In de tijd van Hendrik VI bestond nog de munt in het toenmaals

Engelse Calais die speciale aanduiding verlangde. Onder Eduard IV vereiste de omvangrijke aanmunting van rozenobels extra-outillage, onder Hendrik VIII en Eduard VI de nog massaler vervaardiging van minderwaardige munten. In beide gevallen werden de nevenateliërs met letters gekenmerkt. Op alle Engelse munten komen echter emissietekens voor, die om administratieve redenen meestal na betrekkelijk korte tijd gewijzigd werden. Hierdoor kunnen de munten binnen perioden van enkele jaren worden gedateerd. Aanvankelijk dienden hiervoor verschillende wisselende details van tekening en interpunctie, in de loop van de 16e eeuw werd het vast gebruik dat hiervoor tekens aan het begin van beide omschriften, de zg. initial marks, werden gebruikt.

De derde omvangrijke groep in de vondst wordt gevormd door de Spaanse munten. Door het huwelijk van koning Ferdinand van Aragon en koningin Isabella van Castilië waren in 1479 de Spaanse koninkrijken onder één scepter verenigd. Zij behielden echter nog voor een belangrijk deel afzonderlijke bestuursinstellingen. De munten geslagen in de landen van de Aragonese kroon, vnl. Aragon, Valencia, Navarra en Sicilië handhaafden nog een eeuw eigen munttypen en droegen de naam van koning Ferdinand alleen.

In Castilië daarentegen werd voortaan gemunt op naam van de beide vorsten tezamen. In 1492 werd het Castiliaanse muntwezen grondig hervormd door de invoering, in plaats van de Castiliaanse *dobla*, van een nieuwe standaardmunt, genaamd „*excelente de la Granada*”, in waarde gelijk aan de in Aragon reeds lang gebruikelijke dukaat, en een bijbehorende dubbele *excelente*. De nieuwe munten werden dan ook in de wandeling gewoonlijk enkele en dubbele dukaten „met de twee hoofden” genoemd. De aanmunting van deze nieuwe soorten werd weldra bijzonder omvangrijk, doordat de ontdekking van Amerika een ongekende hoeveelheid goud — later ook zilver — naar Spanje voerde, dat vrijwel uitsluitend in de Castiliaanse munthuizen werd verwerkt; de muntslag van de Aragonese landen trad in verhouding sterk op de achtergrond.

Merkwaardigerwijze werd op de munten van Castilië ook na de dood van Isabella in 1504 en die van Ferdinand in 1516 hun beider naam op de munten onveranderd gehandhaafd. Koning Philips de Schone is nooit op Spaanse munten genoemd, zijn zoon keizer Karel V pas toen in 1535 een nieuwe gouden munt voor Castilië en in 1541 een nieuwe reeks zilveren munten voor Mexico werden ingevoerd. De gouden dubbele *excelenten* op naam van Ferdinand en Isabella zijn dus tot tenminste 1535 onveranderd verder geslagen (de zilveren *realen* behielden die

namen zelfs tot 1566, vór in de regering van Philips II): uit de bekende gegevens betreffende de goudimport uit Amerika, waarvan het zwaartepunt in de jaren 1520—1540 lag, moet zelfs afgeleid worden dat het merendeel van deze munten pas onder Karel V is geslagen.

Het is dan ook bijzonder moeilijk deze munten, die een grote verscheidenheid van uitvoering vertonen, nader te dateren⁵). Zij vertonen reeds in beginsel de tekens die een vast kenmerk zijn van alle latere Spaanse munten. De letters ter onderscheiding van de verschillende munthuizen waren reeds gebruikelijk in het middeleeuwse Castilië. Verreweg de meeste exemplaren in de vondst dragen de S van Sevilla, waar de Casa de las Indias de importen uit Amerika administreerde; daarnaast zijn Toledo en Granada met een enkel exemplaar vertegenwoordigd, Segovia en Burgos komen daarentegen in de vondst niet voor. Veel minder uitgewerkt dan later is in de vroege 16e eeuw de aanduiding van de ensayador (essayeur), de ambtenaar in de munt die verantwoordelijk was voor gehalte en gewicht van de afgeleverde muntstukken. Sinds de regering van Philips II signeren deze steeds met een letter en kunnen hun ambtsperioden vrij nauwkeurig worden vastgesteld uit archivalia of door vergelijking met gedateerde munten. Vóór 1566 is echter vrijwel niets bekend over de perioden van werkzaamheid van de diverse ensayadores en zijn hun tekens van zeer uiteenlopende, niet altijd gemakkelijk als zodanig te herkennen vorm. Vooral in Sevilla komt een verwarrende hoeveelheid uiteenlopende symbolen voor: gebruikt worden kruisje, zespuntige ster, vijfpuntige ster, bloem, kelk enz. en mogelijk hebben ook de plaats van de symbolen in het veld en de configuraties van punten die de S van Sevilla en verschillende andere tekens soms omringen, een betekenis als essayeurs-kenmerk. Zolang uitvoerig onderzoek naar Spaanse bronnen ontbreekt, bieden deze weinig houvast voor een datering.

Voorlopig is meer te bereiken met een typologische indeling van de zeer verschillend uitgevoerde exemplaren. In de muntbeschrijving is getracht de voorhanden exemplaren van Sevilla naar type in groepen in te delen: basis daarvoor vormen de wijze waarop de borstbeelden met kroon en kleding aan de vz. en de wapens met adelaar en eventueel granaatbloempjes aan de kz. zijn getekend, benevens de wijze waarop de omschriften zijn gespeld en afgekort en de letters die daarin zijn gebruikt. Het blijkt dat de zo gevonden groepen, die in beginsel als het werk van

⁵ De literatuur hierover is zeer fragmentarisch. Een redelijke samenvatting van de problematiek geeft: A. Beltrán, *Ensayo sobre la cronología de las monedas a nombre de Fernando y Isabel*, in *Numisma* III/7 (1953), p. 37-56.

één stempelsnijder beschouwd moeten worden, vrij duidelijke correlatie vertonen met reeksen die gelijke munt- en essayeurstekens vertonen. Natuurlijk zijn er oversnijdingen, omdat er geen reden is dat de ambtsperioden van stempelsnijders en essayeurs zouden samenvallen. Van de onderlinge volgorde van de acht hier onderscheiden groepen is voorlopig weinig te zeggen, al is het waarschijnlijk dat de series met gothische letters en lange omschriften ouder zullen zijn dan de reeksen met latijnse letters en sterk verkorte omschriften. Slechts een onderzoek op grond van — in ons land niet voorhanden — vondsten uit de eerste helft van de 16e eeuw en een vergelijking met het op grond van de Spaanse vondsten iets beter te differentiëren zilvergeld zal hierin meer licht kunnen brengen. Wel bleek bij vergelijking met talrijke exemplaren in diverse verzamelingen, dat het grootste deel van de elders aanwezige exemplaren zonder moeite eveneens in de hier voorgestelde typologische groepen kan ondergebracht worden. Wellicht mag hieraan dan ook verdergaande betekenis dan classificatie van de 55 in deze vondst voorkomende exemplaren toegekend worden.

De vervaardiging van dubbele en enkele excelenten is in of niet lang na 1535 beëindigd. In dat jaar werd in ieder geval in een poging de uitvoer van goudgeld uit Spanje tegen te gaan de escudo ingevoerd, een munt van lager gehalte overeenkomend met de Franse kroon. Hierop werd voor het eerst de naam van de reeds geruime tijd regerende Karel V aangebracht. Ook deze muntsoort werd weer gehandhaafd tot na de afstand van Karel in 1556, waardoor Philips II koning werd. Pas in 1566 werden zowel voor goud als voor zilver nieuwe typen ingevoerd met de naam van de regerende koning.

Het oogmerk de uitvoer van gouden munten te beteugelen is geenszins geslaagd. Ook onder Philips II en III werden enorme hoeveelheden escudos — nu ook vergezeld van dubbele escudos (doblonas) en vierdubbele escudos — geslagen en voor een zeer belangrijk deel naar het buitenland uitgevoerd. De in verhouding geringe eigen produktie van Spanje en de kostbare in de Nederlanden en in Frankrijk gevoerde oorlogen maakten dit onvermijdelijk. De goudaanmuntning van de West-Europese landen, w.o. de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden, was zelfs grotendeels aangewezen op het Amerikaanse goud dat veelal in de vorm van Spaanse escudos beschikbaar kwam. Waarschijnlijk hangt daarmee ook samen dat sedert het laatste kwart van de 16e eeuw aan de uiterlijke afwerking van deze muntstukken opvallend weinig zorg werd besteed. Het gewicht bleef nauwkeurig onder controle — wat bij het wegen van de talrijke stukken in deze vondst wederom kon worden

vastgesteld —, maar de muntplaten werden zeer onregelmatig geknipt en geplet, zodat de meeste stukken slechts fragmenten van de omschriften vertonen. Dit laatste — een karakteristiek dat de Spaanse munten van alle andere gelijktijdige Europese munten onderscheidt — maakt ook bij deze groep de classificatie moeilijk. Wel is het systeem van munt- en essayeurstekens thans zeer vast (ieder stuk draagt in principe de initialen van muntplaats en essayeur) en worden zelfs sedert ca. 1585 in toenemende mate jaartallen op de munten geplaatst, maar op de meerderheid der exemplaren zijn deze letters en cijfers slechts gedeeltelijk, of in het geheel niet afgedrukt. Zelfs het onderscheid tussen munten geslagen onder Philips II en Philips III (het type bleef ongewijzigd) is niet altijd vast te stellen, omdat de getallen II of III veelal evenmin afgedrukt zijn. Gelukkig kan hiervoor een tweede criterium worden gebruikt: in de allerlaatste jaren van Philips II werd ook in Spanje (veel later dan in de Nederlanden) het schild van Portugal aan het wapen toegevoegd: exemplaren waarop dit schild herkenbaar is, zijn in beginsel onder Philips III geplaatst.

Tenslotte moet nog de vraag gesteld worden of alle hier voorhanden dubbele dukaten met de naam van Ferdinand en Isabella inderdaad Spaans zijn. De munten bleven zowel in Spanje als in de Nederlanden en elders tot in de 17e eeuw in omloop en zeer gevraagd. In beide landen zijn dan ook later nieuwe exemplaren gemaakt om aan de aanhoudende vraag te kunnen voldoen. In Barcelona werden onder de regering van Philips III dubbele excellenten van het oude type geslagen, die te herkennen zijn aan het ontbreken van munt- en essayeurstekens en aan de modernere stijl: enkele exemplaren zijn in de vondst voorhanden⁶). In de Republiek zijn door verschillende provincies en steden dukaten en dubbele dukaten van Spaans type geslagen, het eerst door Zeeland sedert 1580, daarna vooral in Overijssel. Deze dragen duidelijk een aanduiding van hun Nederlandse herkomst in het omschrift, al komen veelal de namen van Ferdinand en Isabella of die van Philips II (die op Spaanse exemplaren nooit is gebruikt) erop voor. Zij onderscheiden zich meestal ook door hun stijl en belettering van de Spaanse: gewoonlijk dragen zij strakke latijnse letters, is de kleding van de vorsten en de uitvoering van het quasi-Spaanse wapen gemoderniseerd, en worden de staartveren van de adelaar op de kz. duidelijk weergegeven, wat in Spanje, behalve op de nieuwe stukken uit Barcelona, niet voorkomt.

⁶ Deze worden in de 17e eeuw treintinas genoemd: O. Gil Farrès, *Historia de la Moneda española*, Madrid 1959, p. 267-8.

Het is echter uit schriftelijke bronnen bekend, dat hier te lande niet als naslag gekenmerkte imitaties van de Spaanse stukken zijn vervaardigd, evenals de boven besproken copieën van Engelse nobels en rozenobels: o.a. is dat zeker gebeurd in de zo slecht bekende staande munt te Gorinchem en in de provinciale munt van Zeeland⁷. Tot nu toe zijn echter geen exemplaren als zodanig herkend, wat trouwens nauwelijks mogelijk is zolang niet de Spaanse serie tot in details onderzocht is, zoals dat reeds lange tijd met de Engelse reeksen het geval is. Wel moet vastgesteld worden dat de hierboven onderscheiden stylistische groepen alle hebben bestaan vóór de periode 1580—1600 waarin Nederlandse naslagen gemaakt kunnen zijn: in de uitvoerige beschrijvingen van de op 1557 te dateren grote vondst van Amersfoort zijn zij nl. alle terug te vinden, zodat aan hun Spaanse herkomst nauwelijks getwijfeld kan worden. De mogelijkheid bestaat enerzijds dat nog eens exemplaren van duidelijk andere stijl worden aangetroffen, die met herkenbare Nederlandse stukken overeenkomen. Anderzijds is denkbaar dat bij een toekomstige nauwkeuriger classificatie blijkt dat binnen schijnbaar homogene stylistische groepen imitaties van de originelen zullen kunnen worden onderscheiden. De hier onderscheiden laatste groep VIII heeft in ieder geval als voorbeeld gediend voor Gorinchemse naslagen op naam van de pretendent van Portugal Don Antonio⁸. Mogelijk is dus dat ook de exemplaren met normale Spaanse omschriften althans gedeeltelijk uit de munt te Gorinchem afkomstig zijn. Zoals de zaken thans staan geeft de vondst te Serooskerke die voor de Engelse imitaties zo vruchtbaar is, voor het probleem van de Spaanse imitaties geen bruikbare gegevens.

Voor de overige groepen vreemde munten in de vondst kan met kortere beschouwingen volstaan worden. Vrij omvangrijk is de bijdrage van Portugal, dat de invoer van het goud uit West-Afrika beheerste, zoals Castilië de Amerikaanse importen beheerste. De Portugese cruzado was in oorsprong gelijk aan de dukaat, maar werd in de loop van de 16e eeuw enigszins in gewicht verlaagd. Onder de regering van de laatste onafhankelijke koning van Portugal, Sebastiaan, werden cruzados van een nieuw type ingevoerd, dat ongewijzigd gehandhaafd werd na de verove-

⁷ Voor Gorinchem: JMP 4 (1917), p. 60; voor Middelburg vermelding in de rekening der „secrete penningen” geslagen in 1601/2: J. Broekema, *Geschiedenis der Zeeuwsche munt*, in *Archief ... Zeeuwsch Genootschap* 5 (1881), p. 373.

⁸ Er is een stempel van de Gorinchemse munt bewaard, waarmee dubbele dukaten voor de in ballingschap levende Don Antonio zijn geslagen; achter de naam van Ferdinand en Isabella staan de letters A(ntonius) R(ex) P(ortugaliae) (afgebeeld JMP 1917, p. 51); deze behoort stylistisch duidelijk tot de groep type VIII (zie no 87h). De vondst Amersfoort bevatte echter reeds een exemplaar dat ook de kenmerken van groep VIII vertoont (Cat. G. Th. Bom 3 juli 1894, no 359).

ring van het land door Spanje in 1580. Onder Spaans bewind werd de aanmunting veel omvangrijker en werden stukken van twee en vier cruzados aan de bestaande reeks toegevoegd. Ook hier is bij het ontbreken van jaartallen of andere kenmerken een nauwkeurige datering nauwelijks te bereiken.

Een opvallende plaats nemen in de vondst drie dinars van Marokko in, die zich met hun uitsluitend uit Arabisch schrift bestaande beeldenaar onmiddellijk van alle andere munten onderscheiden. Toch blijkt, o.a. uit het hierna volgende vondstenoverzicht, dat dergelijke munten van Marokko (en minder vaak van Turkije) een niet ongewone verschijning in ons land geweest zijn in de aanvang van de 17e eeuw. Ook verschillende muntgewichtdozen uit deze tijd bevatten aparte gewichtjes, voor deze hier als „Moorse dukaat” bekende stukken. De aanmaak van gouden munten is juist in deze periode zeer omvangrijk geweest, doordat de sjerifs zich door de verovering van Mauretanië een directe weg openden naar de rijke goudgebieden van de Soedan, waartoe de Portugezen over zee toegang hadden.

De Italiaanse staten zijn met een tamelijk gemengde reeks vertegenwoordigd. Er zijn dukaten van Venetië en enkele andere vorstendommen: de van oudsher in Italië gebruikelijke muntsoort, die de onveranderde voortzetting vormt van de beroemde Florentijnse goudgulden. Daarnaast komen enkele exemplaren voor van de scudo en de dubbele scudo of doppia (in ons land zijn deze munten gewoonlijk bekend geweest als pistolet, resp. pistool): deze muntsoort met hetzelfde gewicht als de Franse kroon, heeft van ca. 1540 in de meeste Italiaanse staten de inheemse dukaat verdrongen. Tenslotte zijn er een aantal imitaties van niet-Italiaanse, zowel Oostenrijkse als Nederlandse dukaten, die in het eind van de 16e en het begin van de 17e eeuw door talrijke kleine vorsten, wier muntateliers min of meer met de Nederlandse hagemunten te vergelijken zijn, geslagen werden voor uitvoer naar het buitenland.

Tenslotte is er een vrij grote groep munten, die alle afgeleid zijn van de Hongaarse dukaat. In de 14e eeuw werd in Hongarije de Florentijnse dukaat overgenomen en deze ontwikkelde zich, dankzij de rijkdom van de goudmijnen in Slowakije en Zevenburgen, toen tot Hongarije behorend, tot een eigen soort met nieuwe beeldenaars, doch ongewijzigd gewicht en gehalte. Afgebeeld zijn gewoonlijk de heilige koning Ladislas op de vz. en de tronende Madonna of een wapen op de kz. In de loop van de 16e eeuw verdrong de dukaat van Hongaars type in de Oostenrijkse landen en vele Duitse staten de daar inheemse goudgulden; in

1566 werd hij tot rijksmunt verheven. Sint Ladislav werd meestal vervangen door een plaatselijke heilige of door een staande figuur van de vorst (hierop gaat uiteindelijk de ridder op de Nederlandse dukaten weer terug). Binnen dit kader vertonen deze dukaten nog vrij veel variatie; o.a. werden in ieder van de aan de Keizer behorende Oostenrijkse landen afzonderlijke typen gebruikt. Hongarije zelf speelde intussen nauwelijks meer een rol. In 1526 werd het grootste deel van het land door de Turken veroverd. Alleen het Westen, waartoe echter de Slovaakse mijnen behoorden, kwam aan Oostenrijk, zodat daar de Keizer met Hongaarse titel bleef munten. Zevenburgen daarentegen bleef een zelfstandig vorstendom onder Turkse soevereiniteit. Ook deze vorsten bleven uit de opbrengst van de daar gelegen mijnen op ruime schaal dukaten van Hongaars type slaan.

Een algemeen verschijnsel dat bij de bewerking de aandacht trok was het opvallende aantal munten dat bij nauwkeurige beschouwing grotere of kleinere reparaties bleek te vertonen. Vooral de nieuwere munten bleken bijzonder goed bewaard: zij vertonen weinig sporen van ernstige slijtage door het gebruik en hebben door het verblijf in de bodem vrijwel niet geleden. Wel vertonen enkele tientallen stukken, praktisch uit alle groepen, kleine opzettelijk aangebrachte gaatjes dichtbij de rand, zoals dat trouwens wel vaker bij goudstukken uit deze periode wordt geconstateerd. Merkwaardiger is dat verschillende van deze gaatjes, evenals enkele grotere beschadigingen in de munten, zorgvuldig gerepareerd zijn. In de hierna volgende beschrijving is dat zo volledig mogelijk aangekend. Daar het in dit geval uitgesloten is, dat restauratie na het aan de dag komen van de munten in 1966 heeft plaats gehad ten behoeve van verzamelaars, moeten deze in de tijd dat de munten als geld in circulatie waren zijn uitgevoerd.

Inderdaad kan de in de 16e en 17e eeuw geldende wetgeving daartoe aanleiding gegeven hebben. De plakaten verbieden in het algemeen het gebruik van munten die niet het vereiste minimumgewicht hebben. Art. 10 van het Nederlandse muntplakkaat van 1586 (ongeveer nog herhaald in 1622) luidt: „Verbieden voorts een yghelijck te ontfangen ofte uyt te geven eenige goude ofte silvere penningen, gesneden, gebroken, gewaschen, geschroyt, gelapt, genagelt, ghesoudeert ofte andersints niet zynde van hare behoorlijcke ghewichte, ter remedie hiervoren verklaert, op de verbeurte derselver penningen.” Er was dus wel reden beschadigingen, die de munten ongeldig maakten, ongedaan te maken. Maar hetzelfde artikel verbiedt evenzeer het gebruik van zulke gelapte en gesoldeerde munten.

Voornaamste vondsten van gouden munten ⁹

	1602	Renesse	1602	Erp	1612	Moergestel	1619	Leiden	1619	Roosendaal	1619	Haynck	1622	Serooskerke	1622	Zwijndrecht	1627	Neeritter	1629	Monnikendam	1632	Maashees	1644	Noord-Brabant	1650	Zoutelande	
Nederlanden																											
Realen e.a. Bourg.	6	1	17		3	5	210	21	9	1		12	6														
Dubbele albertijnen		15	25	16	16	7	180	7	29	20		4	7														
Spaanse dukaten	3	1		1	2	4	3	26	1		1	7															
Nobels, rozenobels	15	1			22	21	2	22	4	3		5															
Ned. dukaten					4		89	59		11	8	6	6														
Ned. ridders				19	3	2	193	9	5	99		6	8														
Overige					1	2	3	13				5															
Engeland																											
Nobels, rozenobels	5	2	1		10	7	36	7	7	1		22															
Angelotten e.a.	3		2		12	12	45	6	3	1	1	11															
Unité's							53	4	7			12	vele														
Spanje																											
Dubbele dukaten	7	3	4		7	2	59	7	4		1	1	vele														
Escudos	2	1	6	19	1	5	181	1	2	1		5	vele														
Overige																											
Frankrijk		2				2	1	15				15	45														
Portugal			1	2	3	2	28	8				2	4														
Marokko, Turkije				4		2	3		1		1		1														
Ital. pistolen					2		4	14																			
Duitse goudguldens	2	2				1	1	43	2		1	8															
Hongaarse dukaten					4	1	59	29	1		10	1	3														
	43	28	56	61	90	75	1150	291	75	137	23	79	217														

⁹ De in de tabel opgenomen vondsten zijn nader beschreven:

Renesse 1955	JMP 1955, p. 108
Erp (NB) 1955	JMP 1955, p. 109
Moergestel 1969	publicatie in voorbereiding
Leiden 1900	Cat. J. Schulman 19 dec. 1900
Roosendaal 1911	Cat. J. Schulman 22 mei 1911
Haynck 1912	Cat. J. Schulman 20 mei 1912
Serooskerke 1966	deze publicatie
Zwijndrecht 1903	Frankfurter Münzzeitung 1905, p. 321
Neeritter 1908	Cat. J. Schulman 17 maart 1908
Monnikendam 1894	TMP 1896, p. 66
Maashees 1937	JMP 1937, p. 91
in Noord-Brabant 1933	Cat. J. Schulman 18 dec. 1933
Zoutelande 1926	Archief Zeeuwsch Genootschap 1930, p. 12

Restauratie kan dus alleen zinvol geweest zijn, wanneer deze zo zorgvuldig uitgevoerd werd dat dit in de praktijk minder zou opvallen dan de oorspronkelijke beschadiging: vandaar de aanwezigheid van een aantal stukken die zo onopvallend gerepareerd zijn, dat dit pas bij bijzonder nauwkeurige bestudering bleek.

Het loont de moeite de vondst van Serooskerke te plaatsen in het kader van andere uit dezelfde periode bekend geworden muntvondsten. Zoals te verwachten onderscheidt deze schat zich wel door zijn ongekeende omvang (daarin wordt hij in ons land slechts overtroffen door de een eeuw vroeger verborgen goudschat van Amersfoort 1894), maar niet principieel in zijn samenstelling. Dit blijkt uit het hierbij gevoegde overzicht.

Daaruit is tevens op te maken welke soorten, die in de geldende tarieven genoemd worden en wel in andere contemporaine vondsten zijn vertegenwoordigd, in Serooskerke geheel of vrijwel geheel ontbreken. Er is reeds de aandacht op gevestigd, dat Serooskerke nauwelijks voorbeelden bevat van in ons land geslagen dubbele dukaten van Spaans type en van Nederlandse nobels en rozenobels. Onder de buitenlandse soorten valt vooral het ontbreken van Franse munten op en van Duitse goudgulden. Pas een nader onderzoek, zo mogelijk gebaseerd op grotere en dus statistisch beter te bewerken vondsten zal kunnen leren of hier een algemene tendens aan ten grondslag ligt of een eigenaardigheid van deze schat alleen.

In zijn geheel mag de vondst Serooskerke als bijzonder belangrijk beschouwd worden. In de eerste plaats verheldert hij het inzicht in de omloop van gouden munten in ons land in het eerste kwart van de 17e eeuw. In het oog moet natuurlijk wel gehouden worden dat de circulatie zeker niet uitsluitend uit gouden munten bestond. Vondsten die uit zilverstukken of uit munten van beide metalen bestaan zijn frequenter. Wel komen vondsten van alleen goud juist in deze periode relatief meer voor dan in enig ander tijdperk van onze muntgeschiedenis.

¹⁰ Van de unieke en zeldzame exemplaren zijn o.a. in openbare verzamelingen gekomen:

Kon. Penningkabinet, 's-Gravenhage: 17d, 19, 33 (1608), 42b, 43b (1605), 45, 54 (1609, 1614, 1618), 61a (5), 61b, 63 (1), 63 (4), 64 (1 ex.), 78bis (1 ex.), 85b (4), 87a (1), 87d, 87f (1), 87g (1), 88a (4), 91, 98b, 102c (1615), 104d (1611), 118, 140

's Rijks Munt, Utrecht: 50b

Nederlandsche Bank N.V., Amsterdam: 38, 49, 59

Groninger Museum voor Stad en Lande: 46

Zeeuws Museum, Middelburg: 54 (1609)

Gemeentelijk Museum, Veere: 20g, 54 (1622), 111 (1 ex.)

Penningkabinet der Kon. Bibliotheek, Brussel: 23b, 16, 27 (1610, 1611)

Voor de zuiver beschrijvende numismatiek heeft hij ook veel nieuwe gegevens opgeleverd ¹⁰. Daaronder dient in de eerste plaats het grote aantal naslagen van Engelse munten genoemd te worden, daarnaast de elementen voor classificatie van de Spaanse munten en het bestaan van naslagen van halve realen (zie nos. 17d-e). Belangrijk is ook een aantal tot nu toe onbekend gebleven jaartallen, vooral in de reeksen van Nederlandse ridders, dukaten en dubbele albertijnen en in die van de Spaanse escudos. Tenslotte heeft hij enkele tot nu toe geheel onbekende typen aan de dag gebracht: de halve realen van 's-Hertogenbosch en Maas-tricht, de Hongaarse dukaten van Kampen en Bergh, de reaal van Doornik (weliswaar is vrijwel tegelijkertijd een tweede exemplaar opgedoken) en varianten als de rijder met jaartal in het veld en de halve reaal met ledig wapenschild.

Verkort geciteerde literatuur

- Batalha Reis, P., *Preçario das moedas Portuguesas de 1140 a 1640*, Lisboa 1956.
- Carles Tolrà, E., *Catálogo de la colección numismática*, Barcelona 1936.
- CNI = *Corpus Nummorum Italicorum*, Roma 1910 vlg.
- Delmonte, A., *Le Bénélux d'or — De gouden Benelux*, Amsterdam 1964.
- van Gelder-Hoc, H. Enno — en M. Hoc, *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols*, Amsterdam 1960.
- Heiss, A., *Descripción general de las monedas Hispano-christianas*, Madrid 1865.
- Lopez-Chaves, L. — y Sanchez, *Catálogo de la media onza o doblón de a cuatro*, Madrid 1962 en *Catálogo del doblón de a dos escudos*, Madrid 1964.
- Miller-Aichholz, V., *Oesterreichische Münzprägungen 1519-1938*, Wien² 1948.
- North, J. J., *English hammered coinage II*, London 1960.
- Poey d'Avant, F., *Monnaies féodales de France*, Paris 1858-1862.
- Resch, A., *Siebenbürgische Münzen ...*, 1901 (herdruk Montreal 1965).
- Réthy-Probszt, L. en G. Probszt, *Corpus Nummorum Hungariae*, Graz 1958.
- Stewart, I. H., *The Scottish coinage*, London 1955.
- Verkade, P., *Muntboek ... Vereenigde Nederlandsche Provinciën 1848* (herdruk Capelle a/d IJssel 1967).
- Vidal Quadras, M. — y Ramón, *Catálogo de la colección de monedas y medallas*, Barcelona 1892.

BOURGONDISCHE NEDERLANDEN

Philips de Goede (1419—1467), leeuw

Vz. zittende leeuw onder baldakijn; PHSꝰ DEIꝰ GRAꝰ DVXꝰ BVRGꝰ
gevolgd door provincie-titel

Kz. Bourgondisch wapen; + SITꝰ NOMENꝰ DOMINIꝰ BENEDICTVMꝰ
AMEN ꝰ vuurstaal

1	Vlaanderen, geslagen 1454—1460 (COMESꝰ FLAND)		
	Van Gelder-Hoc 3—2; Delmonte 489	Cat. 509	1
*2	Henegouwen, geslagen 1454—1455 (COMESꝰ HANOIE)		
	Van Gelder-Hoc 3—3; Delmonte 303	Cat. 533—4	2
3	Holland, geslagen 1454—1455 (COMESꝰ HOL)		
	Van Gelder-Hoc 3—4; Delmonte 745		
	1 ex. met gothische N op kz.	Cat. 125	1
	1 ex. met ongekeerde latijnse N op kz.	Cat. 124	1

Karel de Stoute (1467—1477), Andriesgulden

Vz. Sint Andreas; SANCTUSꝰ ANDREAS

Kz. Bourgondisch wapen op kruis; KAROLUSꝰ DEIꝰ GRAꝰ COꝰ FLAND

4	Vlaanderen, geslagen 1467—1474 (zonder muntmeesterteken)		
	Van Gelder-Hoc 21—3; Delmonte 943	Cat. 510	1

Philips de Schone (1482—1506), Philippusgulden

Vz. Sint Philippus in veelpas; SCE + PHILIPPE + INTERCEDE + PRO +
NOBI roos

Kz. wapen Oostenrijk-Bourgondië op kruis van knoestige stok-
ken; PHS + ARCHID AVS + D BG + C + H +

5	Holland, geslagen 1496—1499 ¹		
	Van Gelder-Hoc 109—6; Delmonte 745	Cat. 126	1

Karel V (1506—1555), reaal

Vz. de keizer in harnas; KAROLVS:D:G:ROM:IMP:Z:HISP:REX handje

Kz. wapen Spanje-Oostenrijk-Bourgondië rustend op dubbele
adelaar; kroon DA:MIHI:VIRTUTE:CONTRA:HOSTES:TVOS (soms
interpunctie met :)

¹ In Vlaanderen en Holland zijn in de periode 1496-1499 twee typen van Philippusgulden geslagen: Van Gelder-Hoc 108 en 109. De onderlinge volgorde is niet bekend.

- *6 Brabant (Antwerpen), geslagen 1546—1556 ²
 Van Gelder-Hoc 183-lb; Delmonte 97 Cat. 327—340
 Op kz. HISP A (7 ex.) of HISP (6 ex.) en 1 ex. ongecat. 15
 CONTRA (11 ex.) of COTRA (2 ex.)
- 7 Holland, geslagen 1545—1556
 Van Gelder-Hoc 183-6; Delmonte 760; JMP
 1954, p. 91 Cat. 127 1
 Omschriften: roos CAROLUS.DG.ROM.IMP.HISP.REX.Z.HOL en kroon D A
 MIHL.VIRTUTEN.CONTRA.HOSTES.TVOS

Karel V (1506—1556), halve reaal

- Vz. adelaarwapen rustend op gebloemd kruis; KAROLUS D G ROM
 IMP Z HISP A REX (interpunctie met dubbele +)
 Kz. wapen als op no. 6; kroon D A MICH I VIRT VTEM CONTRA
 HOSTES TVOS (als voren)
- *8 Brabant (Antwerpen), geslagen 1521—1552
 Van Gelder-Hoc 184-1a; Delmonte 99 Cat. 341—57
 Talrijke variaties in omschrift: op vz. KAROL V Cat. A 640—1
 (3 ex.), KAROL (7 ex.) of KARO (7 ex.) en 2 ex. ongecat. 21
 ROM (4 ex.) of RO (13 ex.), op kz. VIRT VTEM
 (1 ex.), VIRT VTE (9 ex.) of VIRT VT (7 ex.) en
 HOSTES (8 ex.) of HOSTS (9 ex.)
- 9a Vlaanderen, geslagen 1539—1553
 Van Gelder-Hoc 184-5a; Delmonte 516 Cat. 511—18
 Omschriften: + KAROLUS D X G ROM IMP X Z H ISP X Cat. A 698
 REX X en lelie D A X MICH I X VIRT VTE X CONTRA X 6 ex. ongecat. 15
 HOSTES X TVOS
- *9b Als voren, geslagen ca 1552 ³
 Van Gelder-Hoc 184-5 var. Cat. 519 1
 Kz. als als 9a, op kz. omschrift: lelie D A MICH I.
 VIRT VTE: COTRA: HOSTES. TVOS
- 10a Holland, geslagen 1521—1529 (interpunctie met +, op vz. en
 kz. roos)
 Van Gelder-Hoc 184-6a; Delmonte 761 Cat. 128 1

² In de vondst is alleen de omvangrijke emissie van na 1546 vertegenwoordigd, niet de oudere stukken gekenmerkt door interpunctie met dubbele + (Van Gelder-Hoc 183-1a).

³ Hybride exemplaar: vz. van de voorgaande emissie; kz. van een latere emissie gekenmerkt door interpunctie met :. Normale ex. van deze laatste emissie zijn nog niet bekend.

- 10b Als voren, geslagen 1532—1535 (interpunctie met **▲**, op vz. roos, op kz. kroon)
 Van Gelder-Hoc 184—6c, Delmonte 761 ongecat. 1

Karel V (1506—1555), zonnekroon

Vz. wapen Oostenrijk-Bourgondië, waarnaast vuurijzers
 Kz. leliekruis, in de hoeken adelaars en burchten

- 11 Brabant (Antwerpen), jaartal 1553
 Van Gelder-Hoc 186—1; Delmonte 102 Cat. 358 1
 Gesleten en gevouwen exemplaar; van de omschriften is slechts leesbaar: vz. ...BVRG.Z.BRA, kz. ...TVOS.1553

Philips II (1555—1598), reaal

Vz. gekroond borstbeeld naar rechts; PHS.D;G.HISP.ANG.Z.REX gevolgd door provinciale titel
 Kz. gekroond wapen; DOMINVS.MIC HI.ADIVTOR muntteken

- *12a Brabant (Antwerpen), geslagen 1557—1560 (DVX.BRAB en handje)
 Van Gelder-Hoc 206—1a; Delmonte 109 Cat. 359—63
 Op 1 ex. (Cat. 363) op de vz. ERAB VOOR BRAB Cat. A 645
 Cat. C 745 7
- 12b Als voren, doch omschrift links beneden aanvangend
 Van Gelder-Hoc 206—1b; Delmonte 110 Cat. 364 1
- 13 Brabant (Maastricht), geslagen 1557—1560
 (DVX.BRAB en ster)
 Van Gelder-Hoc 206—2a; Delmonte 119 Cat. A 644 1
 Het muntteken ster is gecorrigeerd uit handje
- 14 Gelderland, geslagen 1557—1560 (DVX.GEL en Gelders kruis)
 Van Gelder-Hoc 206—6a; Delmonte 626 Cat. 1 en 2 2
 Op 1 ex. aan beide zijden N in spiegelbeeld;
 op 1 ex. (Cat. 2) op de vz. HISPA.ANG met
 gewone N en op de kz. N in spiegelbeeld ⁴
- 15 Vlaanderen, geslagen 1557—1560 (COMES.FLA en lelie)
 Van Gelder-Hoc 206—7a; Delmonte 519 Cat. 521 1

⁴ Cat 2 is een hybride exemplaar: de kz.-stempel hoort tot de vroegste emissie met gewone N (ook bij de zilveren Philipsdaalders gaan zeldzame exemplaren met gewone N vooraf aan de meer voorkomende met N in spiegelbeeld); een volledig ex. van deze vroege emissie is nog niet bekend.

- *16 Doornik, geslagen 1590—1598
 Vz. Borstbeeld naar links; omschrift (links beneden aanvangend)
 PHS.D:G.HISP.Z.REX.D.TORNA
 Kz. wapen met schild van Portugal; DOMINVS.MIHLADVITOR burcht
 Van Gelder-Hoc 206-14 (non retrouvé);
 Delmonte — Cat. 535 1
- Philips II (1555—1598), halve reaal**
- Vz. ongekroond borstbeeld naar links of naar rechts; DOMINVS.
 MIHLADVITOR en muntteken onderaan
 Kz. gekroond wapen; PHS.D:G.HISP.Z.REX gevolgd door provin-
 ciale titel
- 17a Brabant (Antwerpen), geslagen 1560—1573 (borstbeeld naar
 rechts, DVX.BRA en handje)
 Van Gelder-Hoc 207-1b; Delmonte 113 Cat. 365-92
 Variaties in omschrift vz.: DVX.BRA (14 ex), 394-5
 DVX.BR (15 ex.) of DVX.B (2 ex.) Cat. A 646-7
 1 ex. (Cat. 390) vertoont een gaatje 12 ex. ongecat. 44
- 17b Als voren, doch in hartschild op kz. zijn (vergissing van de stem-
 pelsnijder?) de adelaar van Tirol en de leeuw van Vlaanderen
 niet ingetekend (in omschrift DVX.BR)
 Van Gelder-Hoc — Cat. 393 1
- 17c Als voren, geslagen 1585—1597 (met schild van Portugal in
 wapen; borstbeeld naar rechts, DVX.BRA)
 Van Gelder-Hoc 207-1c; Delmonte 135 Cat. 401
 Cat. A 649
 1 ex. ongecat. 3
- *17d Als 17a, doch zonder muntteken en met opvallend groot borst-
 beeld (in omschrift DVX.BRAB op vz. en op 1 ex. HISP.REX op kz.)
 Van Gelder-Hoc — Cat. 396-7 2
 Vermoedelijk contemporaine imitatie
- *17e Geheel als 17d, doch op vz. in plaats van de gebruikelijke spreuk:
 PHILIPPVS.D.G.HISPANIARVM.REX
 Van Gelder-Hoc — Cat. 398 1
 Vermoedelijk contemporaine imitatie

⁵ Van de Z-vormige 2 in het jaartal is slechts de bovenste horizontale streep zichtbaar; een 7 is echter uitgesloten, omdat in 1586 reeds het schild van Portugal aan het wapen toegevoegd moest worden.

- *18a Brabant (Maastricht), jaartal 1582⁶ (borstbeeld naar rechts, DVX.BR en ster)
Van Gelder-Hoc 207-2c; Delmonte 140 Cat. 399 1
- 18b Als voren, geslagen 1586—1598 (met schild van Portugal in wapen; borstbeeld naar rechts, DVX.BRA)
Van Gelder-Hoc 207-2d; Delmonte 138 Cat. A 650 1
- *19 Brabant ('s-Hertogenbosch), geslagen 1589—98 (met schild van Portugal; borstbeeld naar rechts; DVX.BRAB en boompje)
Van Gelder-Hoc 207-4b (non retrouvé);
Delmonte — Cat. 402 1
- 20a Gelderland, geslagen 1558—1560 (borstbeeld naar rechts; op vz. MICH en N in spiegelbeeld; omschrift kz. PHS D G HISP A ANG REX DVX GELR zonder interpunctie)
Van Gelder-Hoc 207-6a; Delmonte 630⁶ Cat. 3 1
Het exemplaar is in de tijd gebruneerd
- 20b Als voren, geslagen 1560-1562 (borstbeeld naar rechts; op vz. MICH en N in spiegelbeeld; op kz. PHILIPPVS.D.G.HIS.REX.DVX.GELR)
Van Gelder-Hoc 207-6b; Delmonte 629 Cat. 6-8 3
- *20c Als 20b, doch kleinere muntplaat, omschrift in kleinere letters met gewone N)
Van Gelder-Hoc 207-6b; Delmonte 628 Cat. 4, 5 en 25
Eén ex. (Cat. 5) heeft HISP op vz. en is Cat. A 4 4
bovendien voorzien van een gaatje
- 20d Gelderland, geslagen 1562—1565 (borstbeeld naar rechts; op vz. MICH, op kz. PHS.DEL.G.HISP.REX.DVX.GEL)
Van Gelder-Hoc 207-6c; Delmonte 628 Cat. 9-10
Eén ex. (Cat. 10) van een gaatje voorzien Cat. A 6 3
- 20e Als voren, geslagen 1565—1567 (als 20d, doch op kz. PHS.D.G. HISP.REX.DVX.GEL)
Van Gelder-Hoc 207-6c; Delmonte 628 Cat. 16-18 3
- 20f Als voren, geslagen 1571—1576 (borstbeeld naar rechts; op vz. MICH (4 ex.) of MIHI (7 ex.); op kz. PHS.D:G.HISP.Z.REX.DVX.GEL)
Van Gelder-Hoc 207-6c; Delmonte 628 Cat. 11-15,
19-24
6 ex. ongecat. 17

⁶ Voor de typen en de datering van deze halve realen zie JMP 1948, p. 47-49.

- *20g Contemporaine vervalsing in verguld koper: type als 20e, omschrift op kz.: PHS.DG.HISP.Z.DVX.GEX, zonder muntteken
Van Gelder-Hoc — Cat. 26 1
- 21a Vlaanderen, geslagen 1559—1560 (borstbeeld naar rechts, muntteken lelie; op vz. MICH, op kz. PHS.D.G.HISP.ANG.Z.REX.COES.FLAN)
Van Gelder-Hoc 207-7a; Delmonte 520 Cat. A 699 1
- *21b Als voren, geslagen 1560—1567 (borstbeeld naar rechts, op vz. MICH (1 ex.) of MIH; op kz. PHS.D;G.HISPANIARV(M).REX.CO.FL)
Van Gelder-Hoc 207-7b; Delmonte 520 Cat. 522-5
530-1
Cat. A 702
2 ex. ongecat. 9
- 21c Geheel als no 21b, doch op kz. PHS.D;G.HISP.REX.COMES.FL
Van Gelder-Hoc 207-7b; Delmonte 520 Cat. 526-9
Cat. A 700-1
4 ex. ongecat. 10
- 21d Als voren, jaartal 1590 (borstbeeld naar rechts; met schild van Portugal in wapen; op vz. MIH, op kz. PHS.D.G.HISP.Z.REX.CO.FLAN)
Van Gelder-Hoc 207-7c (non retrouvé); Delmonte 521
Cat. A 703 1
- 22a Holland, geslagen 1560—1562 (borstbeeld naar links, muntteken roos; omschrift kz. PHS.DG.HISP.REX.CO.HOL, op vz. MIH)
Van Gelder-Hoc 207-11b; Delmonte 765; JMP 1964, p. 35)
Op Cat. 141 spelling PHS.DG.HISP.REX Cat. 140-1 2
- 22b Als voren, doch op beide zijden de naam van de Koning: op vz. als op 22c, op kz. als op 22a⁷
Van Gelder-Hoc 207-11 noot Cat. 139 1
- *22c Als voren, geslagen 1562—1567 (borstbeeld naar links), doch omschriften verwisseld: op vz. PHILIPVS.D;G.HISP.REX.C.HOL roos; op kz. DOMINVS.MIHLADIVTOR
Van Gelder-Hoc 207-11a; Delmonte 765 Cat. 129-138
2 ex. ongecat.
Cat. A 54 13
- *23 Doornik, geslagen 1590—1595 (borstbeeld naar links, schild van Portugal in wapen, muntteken burcht, spelling met MIH; op kz. PHS.D;G.HISP.Z.REX.D.TORNA)
Van Gelder-Hoc 207-14b; Delmonte 434 Cat. 536-40 5

⁷ Dergelijke hybride exemplaren, zowel met de naam van de koning aan beide zijden, als met de spreuk aan beide zijden komen vrij geregeld voor.

- 24 Overijssel, geslagen 1562—1567 (borstbeeld naar rechts, muntteken kruisje; omschrift kz. PHS.D.G.HISP.REX.D.TRS.ISSV kruisje)
 Van Gelder-Hoc 207-17; Delmonte 1035 Cat. 290-1
 Cat. A 259
 1 ex. ongecat. 4

Staten van Brabant, leeuw ⁸

Vz. zittende leeuw onder baldakijn; MO.BRA.ANTIQVA.VIRTVTE.ET.
 FIDE

Kz. Bourgondisch wapen; hand SIT.NOMEN.DOMINI.BENEDICTVM.
 jaartal

- 25 Jaartal 1584
 De Witte 800; Delmonte 128 Cat. 400 1

Stad Gent, halve nobel

Vz. koning in schip, met wapen van Vlaanderen en leliebanier;
 MON. AVREA.METROPOL.GAND.FLAND

Kz. rijk versierd kruis; leeuwte NISLDNS.CVSTOD.CIVIT.FRVSTRA.82

- 26 Jaartal 1582
 Gilleman (RBN 1931), no 17; Delmonte 535 Cat. 532 1

Albert en Isabella (1598—1621), dubbele albertijn

Vz. gekroond wapen Oostenrijk-Spanje-Bourgondië, omhangen met keten van Gulden Vlies; ALBERTVS.ET.ELISABET.D.G.

Kz. kruis van knoestige stokken en jaartal; muntteken ARCHIDVCES
 .AVST.DVCES. gevolgd door provinciale titel

- *27 Brabant (Antwerpen) (muntteken handje, omschrift BVRG.ET.
 BRAB.Z)
 Van Gelder-Hoc 284-1; Delmonte 145
 1600 w.o. 2 ex. (van dezelfde stempel) met AVS.T
 Cat. 403-15
 1 ex. ongecat. 14
 1601 w.o. 3 ex. (van dezelfde stempel)
 met ET verbeterd uit DT
 Cat. 416-37
 Cat. A 656
 1 ex. ongecat. 24

⁸ Navolging van de leeuw van Philips de Goede: hierboven no. 1-3.

1602	w.o. 2 ex. (van dezelfde stempel) met ET verbeterd uit DT	Cat. 438-52 2 ex. ongecat.	17
1603		Cat. 453-71	19
1604		Cat. 472-90 3 ex. ongecat.	22
1605		Cat. 491-5 1 ex. ongecat.	6
1607	jaartal verbeterd uit 1604	Cat. 496	1
1609		Cat. 497-8	2
1610	jaartal verbeterd uit 1609; zonder Z na BRAB	Cat. 499	1
1611	zonder Z na BRAB	Cat. 500	1
*28	Brabant (Maastricht) (muntteken ster; omschr. kz. licht variërend) Van Gelder-Hoc 284-2; Delmonte 163		
	1600 op kz. DVCES.BVRG.ET.B	Cat. 501-2	2
	1601 op kz. DVSES (sic!).BVR.ET.BAR of DVSES.BVRG.ET.BR	Cat. 503-4	2
	1602 op kz. DVCES.BVRG.ET.BRA Z	Cat. 505-7	3
29	Brabant (Brussel) (muntteken letter B) Van Gelder-Hoc 284-3; Delmonte 153		
	1601 op kz. DVCES.BVRG.BRAB.Z	Cat. 508	1
*30	Doornik (muntteken burcht; vrij veel variatie in omschriften van vz. en kz.) Van Gelder-Hoc 284-7; Delmonte 437		
	1600 3 ex. vz. D:G, kz. ARCHID.AVST.DVCES.BVRG.ET.DOM.TORN.Z (N in spiegelbeeld)		
	1 ex. vz. D:G, kz. ARCHI.AVST.DVCES.BVRG.ET.DOM.TOR		
	4 ex. vz. D:G, kz. ARCHI.AVST.DVCES.BVRG.ET.DOM.TOVR		
	3 ex. vz. DEL.G, kz. als vorige		
	1 ex. vz. D:G, kz. ARCHID.AVST.DVCES.BVRG.ET.DOM.TOVR		
	1 ex. DEL.G, kz. als vorige	Cat. 541-53	
		1 ex. ongecat.	14

1601	alle met D:G op vz., op kz.:		
10 ex.	ARCH.AVST.DVCES.BVRG.ET.DOM.TOR		
1 ex.	ARCHI.AVST.DVCES.BVRG.ET.DOM.TOR		
2 ex.	ARCH.AVST.DVCES.BVRG.ET.DOM.TOVR		
1 ex.	ARCHI.AVST.DVCES.BVRG.ET.DOM.TOVR		
		Cat. 554-67	
		1 ex. ongecat.	15
1602	alle met D:G op vz., op kz. ARCH.AVST. DVCES.BVRG.ET.DOM.TOR	Cat. 568-77	
	op 1 ex. (Cat. 568) 1602 verbeterd uit 1601	Cat. A 727	
		1 ex. ongecat.	12
1603	omschriften als bij 1602	Cat. 578-95	18
1604	omschriften als bij 1602, op 1 ex. (Cat. 600) ontbreekt het muntteken	Cat. 596-600	5
1610	omschriften als bij 1602	Cat. 601	1

REPUBLIEK DER VERENIGDE NEDERLANDEN

Dubbele dukaat

Vz. staande ridder met zwaard en pijlenbundel, jaartal in veld;
CONCORDIA.RES.PAR.CRES gevolgd door provincienaam en munt-
teken

Kz. versierde cartouche, waarin in vijf regels MO.ORDI/PROVIN/
FOEDER/BELG.AD/LEG.IMP

31	Friesland (omschriftCRES.FRI leeuwte)		
	Verkade —; Delmonte 1004 var.		
1612		Cat. 274	1

Dukaat

Vz. staande ridder met zwaard en pijlenbundel (gewoonlijk 4
pijlen), jaartal in veld; CONCORDIA.RES.PAR.CRES. gevolgd door
provincienaam en muntteken

Kz. versierde cartouche, waarin in vijf regels MO.ORDI/PROVIN/
FOEDER/BELG.AD/LEG.IMP

- *32 Gelderland (op vz. GEL dubbelkruis)
Verkade 2,2; De Voogt 62 vlg.; Delmonte 649
1591 jaartal verbeterd uit 1586	Cat. 27	1
1597	Cat. 28-9	2
1598	Cat. 30-2	3
1603	Cat. 33	1
1607	Cat. 34	1
1608 bundel van 7 pijlen	Cat. 35-7	3
1611 bundel van 7 pijlen	Cat. 38	1
- 33 Holland (op vz. HOL roos)
Verkade 39,5; Delmonte 774
1587	Cat. 142	1
1595	Cat. 143-4	2
1603	Cat. 145	1
1605	Cat. 146	1
1608	Cat. 147	1
- 34 Zeeland (op vz. ZEL burcht)
Verkade 78,5; Delmonte 883
1586	Cat. 185	1
1598	Cat. 186	1
- *35 Utrecht (op vz. TRA wapentje, bij uitzondering TRAI)
Verkade 98,3; Delmonte 963
1595 op 1 ex. AE i.p.v. AD op kz.	Cat. 209-10	2
1596	Cat. 211-4	4
1597 1 ex. met klein gaatje	Cat. 215-8	4
1598 op 1 ex. ORD i.p.v. ORD1 op kz.	Cat. 219-21	3
1604	Cat. 222	1
1607 bundel van 5 à 6 pijlen
op 1 ex. MO:OPDIN (sic!) op kz.	Cat. 223-4	2
1609 bundel van 5 à 6 pijlen	Cat. 225-8	4
1611 omschrift vz. TRAI wapentje	Cat. 229	1
1612 omschrift vz. TRAI wapentje	Cat. 230	1
1613 2 ex. (zelfde stempel) met jaartal verbeterd
uit 1610 (bundel 5 à 6 pijlen en TRA)		
1 ex. met bundel van 4 pijlen en TRAI	Cat. 231-3	3
1616 bundel van 4 pijlen en TRA	Cat. 234	1

- *36 Friesland (op vz. FRI leeuwte)
Verkade 117,5; Delmonte 1013
1589	Cat. 275	1
1594 op kz. ORD i.p.v. ORD	Cat. 276	1
1595	Cat. 277-8	2
1597 jaartal verbeterd uit 1595	Cat. 279	1
1608 op vz. CONCORDIA.RES.PARVAE.CRE.FRI.
leeuwte	Cat. 280	1
1609 op vz. CONCORDIA (sic!).RES.PARVAE.CRES.FRI
leeuwte, op kz. MO.ORD/PROVI/FOIDER	Cat. 281	1
1619 op vz. CONCORDIA + RES + PAR + CRES + FR leeuwte I	Cat. 282	1
1612	Cat. 283-4	2
1614 1 ex. heeft op kz. MO:OR/PROVI/FOEDE/
BEL:AD/LEG:IM; 1 ex. heeft op vz. FR
leeuwte, op kz. MO:ORD/PROVIN/FOEDER
/BEL:AD/LEG:IMP	Cat. 285-6	2
1615 op kz. FOEDE: i.p.v. POEDER	Cat. 287	1
- 37 Overijssel (op vz. omschrift CONCOR.RES.PARVAE.CRESCVNT.TRANS;
zonder muntteken)
Verkade 134,2; Delmonte 1054
1606 1 ex. met klein gaatje	Cat. 296-7	2
1608 op vz. COCOR zonder N	Cat. 298	1
1610	Cat. 299	1
1612 op vz. TRAN	Cat. 300	1

Dukaat (stedelijk type)

Vz. staande keizer met zwaard en rijksappel, jaartal in veld; omschrift naam van keizer Rudolf II (1578—1610)

Kz. versierde cartouche waarin tekst van vijf regels

- 38 Deventer (omschriften: vz. RVDOL.II.D.G.R.I.VNG.BO.REX +, kz. MON.
NO/AVREA/DAVENT/CIVITATIS/IMPERI)
Verkade 147,3; Delmonte 1087
1603	Cat. 321	1
- *39 Kampen (omschriften RVDOL.II.D.G.R.I.VNGA:BO:REX, kz. MON:NO/
AVREA/CAMPEN/CIVITAS/IMPERI)
Verkade —; Delmonte 1114
1598	Cat. 323	1

- 40 Zwolle (omschriften vz. RVDOL:II:D:G:R - wapentje - I:HONGA:BO:RE,
kz. MONETA/AVREA:./IMPERIA/CIVITAT:/ZWOLLE; geen jaartal)
Geslagen 1594—1601
Verkade 168,2; Delmonte 1131 Cat. 324 1

Dubbele dukaat (Spaans type)

- Vz. de aanzijnde borstbeelden van Ferdinand en Isabella van Spanje
Kz. gekroond wapen van Castilië-Aragon, rustend op dubbele adelaar (als op no 86-92)
- 41 West-Friesland (op kz. wapen samengesteld uit die van Hoorn, Enkhuizen en Medemblik, omschriften slecht leesbaar⁹)
Geslagen in 1600
Verkade 211,3; Delmonte 840 Cat. 184 1
- 42a Overijssel (omschriften vz. × PHLS×DEI×GRAT kasteel HISPANIAR×
REX, kz. × DVCATVS×ORDI× Overijsselse leeuw TRANSISS×VAL×HISP)
Geslagen in 1582—1589
Verkade 133,4; Van Gelder-Hoc 261—17a; Delmonte 1046
Cat. 292 1
- *42b Als voren, doch omschrift vz.: ster PHLS×DEI×GRAT×HISPANIAR.Z.
REX, kz. als 42a
Verkade —; Delmonte — Cat. 293 1

Dukaat (Hongaars type)

- Vz. staande koning met hellebaard en zwaard; DEVS.FORTITVDO.ET.
SPES.NOS+
Kz. gekroond wapen van West-Friesland, waarboven rozet en jaartal; MO.NO.AVR.DOMI.WESTFRIS
- *43a West-Friesland
Verkade 59,1; Delmonte 833
1588 1 ex. met NOST op vz. en WESTFRI op kz.
en jaartal verbeterd uit 1586
1 ex. met NOST op vz. en jaartal ver-
beterd uit 1587
2 andere ex. met WESTFRI op kz. Cat. 167—71 5

⁹ Op beter bewaarde exemplaren luiden de omschriften: vz. DEVS FORTITVDO ET SPES NOSTRA, kz. DVCATVS ORDI WESTFRI VAL FERDIN.

1590	Cat. 172	1
1592	Cat. 174	1
1595 1 ex. met WESTFRI op kz.	Cat. 175-6	2
1596 met WESTFRI op kz.	Cat. 177	1
1599	Cat. 178	1
159? mogelijk 1599	Cat. 173	1
160? laatste cijfer onleesbaar (vóór 1604); met WESTFRISI op kz.	Cat. 183	1
*43b Als voren, doch gewijzigde tekening: wapenschild aan de boven- zijde niet afgerond, doch puntig; kleinere letters. Verkade —; Delmonte 833 var.		
1604 1 ex. met WESTFRISI en 1 ex. met WESTFRI op kz.	Cat. 179-80	2
1605 met WESTFRI op kz.	Cat. 181-2	2

Dukaat (Hongaars type)

Vz. staande koning of keizer

Kz. Maria met Christuskind tronend op de maansikkel

- 44 Overijssel (vz. koning met hellebaard en rijksappel, tussen zijn
voeten wapen van Overijssel; MON.OR.TRAN ISL.VA.VNG; kz. PATRONA
+ VNGARIE +, muntteken gekruiste munthaken onderaan)
Geslagen 1585—1591
Verkade —; Delmonte 1049 Cat. 294-5 2
Eén ex. vertoont een gaatje
- *45 Kampen (vz. keizer met zwaard en rijksappel; RVDOL.II.D:G.R.I.VNGA.
BO.REX ¹⁰; kz. MO.AVR.CIVIT.IMP.CAMPENSIS, onderaan wapentje)
Geslagen 1590—1596
Verkade —; Delmonte — Cat. 322 1

Rozenobel

Vz. staande koning in schip, op het schild wapen van de Omme-
landen, standaard met E; MO▲ORD▲FRISIAE▲AD▲LEGEM▲EDWARD
▲RE▲AN▲

Kz. stralende zon op versierd kruis; kroon IHD▲AVT▲TRANSIENS▲
PER▲MEDIVM▲ILLORVM▲IBAT ¹¹

¹⁰ Het type van de vz. is gelijk aan dat van no 39 hierboven.

¹¹ Imitatie van de Engelse rozenobels, no 62 hieronder.

- *46 Groninger Ommelanden, geslagen te Gorinchem 1584—1585
 Verkade —; JMP 1915, p. 163; Thompson (BNJ 1947), no 13;
 Delmonte 1169
 Een gaatje is in de tijd zorgvuldig gerestaureerd
 Cat. 326 1

Rijder

- Vz. ridder rijdend naar rechts, onderaan provinciewapen;
 MO.AVR.PRO.CONFOE.BELG. gevolgd door provincienaam en
 muntteken
 Kz. gekroond wapen van de Staten-General (leeuw met bundel
 van 6, zelden van 7 pijlen), bovenaan jaartal; CONCORDIA.RES.
 PARVAE.CRESCVNT
- *47 Gelderland (omschrift vz. MO.AV.PRO.CONFOE.BELG.GEL dubbelkruis;
 op kz. eindigend PAR.CRESCVNT)
 Verkade 3,2; De Voogt 121 vlg.; Delmonte 651
1607	Cat. 39–42	1
1608	Cat. 43	1
1613	Cat. 44–45	2
1615 1 ex. met GEEL i.p.v. GEL	Cat. 46–8	3
1617	ongecat.	1
1618	Cat. 49–50	2
1619 1 ex. met jaartal verbeterd, waarschijn-
lijk uit 1615	Cat. 51–2	2
1620	Cat. 53	1
1621 zelfde vz.-stempel als voorafgaand ex.	Cat. 54	1
- 48 Holland (omschrift vz. eindigend HOL roos)
 Verkade 40,2; Delmonte 780
1607	Cat. 148	1
- 49 Zeeland (omschrift vz. eindigend ZEL; muntteken burcht op kz.
 voor CONCORDIA)
 Verkade 79,1; Delmonte 887
1606	Cat. 187	1
- *50a Utrecht (omschrift vz. MO.AV.PRO.CONFOE.BELG.TRAIEC (zelden
 TRAI) wapentje)
 Verkade 98,5; Delmonte 967

1607	2 ex. met jaartal geplaatst tussen x en verbeterd uit 1606	Cat. 235-7	
		Cat. A 191	4
1608		Cat. 238	1
1614	jaartal verbeterd, waarschijnlijk uit 1606	Cat. 239	1
1615	op beide ex. jaartal verbeterd uit 1614	Cat. 240-1	2
1616		Cat. 242	1
1617	1 ex. met jaartal verbeterd uit 1616		
	1 ex. met onversierd ¹² provinciewapen		
	2 ex. met onversierd provinciewapen en op vz. TRAI i.p.v. TRAIEC	Cat. 243-7	5
1618	4 ex. met onversierd provinciewapen, waarvan 1 met CONCODIA (sic!)	Cat. 249-53	5
1619	alle ex. met onversierd provinciewapen		
	1 ex. met spelling 16 + 19 en + RES +	Cat. 254-8	5
1620	beide met onversierd provinciewapen	Cat. 259-60	2
*50b	Geheel als voren, doch op kz. jaartal ter weerszijden van het wapenschild en interpunctie met x ¹³		
	Verkade —; Delmonte —		
	1617 onversierd provinciewapen en TRAIEC	Cat. 248	1
51	Overijssel (omschrift vz. MO.AV.PRO.CONFOE.BELG.TRANSI, zonder muntteken)		
	Verkade 134,4; Delmonte 1059		
	1607 omschrift in kleine letters (vgl. no 57)		
	en jaartal tussen rozetten	Cat. 301	1

Halve rijder

- Vz. ridder rijdend naar rechts, onderaan provinciewapen;
MO.AVR.PRO.CONFOE.BELG gevolgd door provincienaam en muntteken
- Kz. gekroond wapen van de Staten-Generaal (leeuw gewoonlijk met bundel van 7 pijlen), bovenaan jaartal; CONCORDIA.RES.
PARVAE.CRESCVNT

¹² Op de ridders van de overige gewesten en op de oudere van Utrecht is het provinciewapen aan de zijkant met twee lussen versierd: in de loop van 1617 werden deze weggelaten.

¹³ Vermoedelijk is dit exemplaar geslagen met een kz.-stempel bestemd voor een zilveren rijksdaalder (Verkade 103,3; Delmonte 943). Een dergelijk stuk is ook bekend van Overijssel, jaartal 1616 in het veld (coll. Kon. Penningkabinet).

- *52 Gelderland (omschrift vz. MO.AV.PRO.CONFOE.BELG.GEL dubbelkruis, op kz. PAR.CRESCVNT)
Verkade 3,3; De Voogt 122 vlg.; Delmonte 652
1606	alle ex. met bundel van 4 pijlen	Cat. 55-61	7
1607	10 ex. met bundel van 4 pijlen		
	9 ex. met bundel van 6 pijlen ¹⁴	Cat. 62-80	19
1613		Cat. 81-82	2
1614	5 ex. met bundel van 6 pijlen en jaartal verbeterd uit 1607	Cat. 83-93	
		1 ex. ongecat.	12
1615		Cat. 94	1
1616		Cat. 95-6	2
1617		Cat. 97-100	4
1618		Cat. 101-8	8
1619	5 ex. met BEL i.p.v. BELG	Cat. 109-18	10
1620	alle ex. met BEL i.p.v. BELG	Cat. 119-22	4
- 53 Holland (omschrift vz. eindigend HOL roos)
Verkade 40,3; Delmonte 781
1607	bij 1 ex. (Cat. 153) was een groot kruis in de stempel gekrast	Cat. 149-58	10
1608		Cat. 159-60	2
1617		Cat. 161-2	2
1621	beide ex. vertonen dubbelslag, resp. in het woord HO/OL en in de woorden AV/VR en CRESC/NT	Cat. 163-4	2
- *54 Zeeland (omschrift vz. eindigend ZEL burcht; na 1614 bovendien burcht op kz.)
Verkade 79,2; Delmonte 888
1609	burcht achter ZEL en jaartal tussen ster en rozet	Cat. 188-9	2
1610	4 ex. met ZEL burcht en jaartal tussen rozet en ster		
	1 ex. met ZEL + burcht en ster voor jaartal	Cat. 190-4	5
1614	ZEL burcht, op kz. burcht 1614	Cat. 195	1
1615	2 ex. ZEL + burcht, op kz. 1615 burcht		
	2 ex. ZEL burcht, op kz. 1615 burcht	Cat. 196-9	4

¹⁴ Hieronder 6 stellen van twee munten uit een zelfde paar stempels.

1617	ZEL + burcht, op kz. 1617 burcht	Cat. 200, 208	2
1618	als 1617	Cat. 201	1
1621	4 ex. ZEL burcht, op kz. 1621 burcht		
	1 ex. ZEL + burcht, op kz. 1621 burcht		
	1 ex. ZEL burcht, op kz. burcht 1621	Cat. 202-6	
		1 ex. ongecat.	6
1622	op vz. ZEL burcht, op kz. 1622 burcht	Cat. 207	1
*55	Utrecht (omschrift eindigende TRAIEC wapentje) Verkade 98,6; Delmonte 698		
1607	op 1 ex. is aan beide zijden een gebro- ken, K-vormige R gebruikt	Cat. 261-3	3
1614	1 ex. van dezelfde vz.-stempel als bovenstaand ex. (dus met gebroken R); op kz. NT in ligatuur		
	4 ex. met jaartal verbeterd uit 1607, waarvan 1 met PAVAE zonder R	Cat. 264-9	6
1615	jaartal verbeterd uit 1614	Cat. 270	1
1617	alle met onversierd ¹⁵ provinciewapen en op kz. NT in ligatuur		
	2 ex. (van dezelfde stempels) met op kz. COCRDIA (sic!)	Cat. 271-3	3
56	Friesland (omschrift vz. eindigend FRIS, muntteken leeuw op vz. voor MO en op kz. tussen cijfers van jaartal) Verkade 118,5; Delmonte 1015		
1620	op 1 ex. eindigt kz.-omschrift CRESCV:	Cat. 288-9	2
*57	Overijssel (omschrift vz. MO.AV.PRO.CONFOE.BELG.TRANSI, zonder muntteken) Verkade 217,1; Delmonte 1059		
1606	2 ex. met op vz. ··· MO		
	1 ex. met kleinere letters en interpunctie met x	Cat. 302-4	3
1607	4 ex. met kleinere letters en interpunctie met x op beide zijden		
	2 ex. met alleen op vz. kleinere letters en interpunctie met x		

¹⁵ Zie noot 12 bij no 50a.

1 ex. (gewone letters en interpunctie)
heeft aan beide zijden een gebroken,
K-vormige R

Cat. 305–10

Cat. A 264

2 ex. ongecat. 9

1616 10 ex. met TRANSI+ en aan beide zijden
N in spiegelbeeld

2 ex. met op vz. kleinere letters en ge-
wone N, op kz. gewone letters en N in
spiegelbeeld

Cat. 311–20

Cat. A 265

1 ex. ongecat. 12

OVERIGE NEDERLANDEN

Vlaanderen, Lodewijk van Male (1346—1384), kwart schild

Vz. tronende graaf; LVDOVICꝰDEI×GRA×COMESꝰFLAꝰ

Kz. versierd kruis in vierpas; + XPCꝰ VPꝰCITꝰ XPCꝰ REGNATꝰ XPCꝰ
PꝰPERAT

57bis Geslagen 1370—1384

Gaillard, Flandre 209; Delmonte 456

Cat. C 819 1

Stad Groningen, goudgulden

Vz. staande Sint Jan; MONE:NO:AVRE GRONINGENSIS

Kz. stadswapen rustend op dubbele adelaar; RVDOLP:II:ROMA:IMP:
SEMP:AꝰGVS

58 Verkade 184,1; Delmonte 1149

1591

Cat. 325 1

Willem IV graaf van den Bergh (1546—1582), dukaat

Vz. staande koning met hellebaard en rijksappelpel; SANCTVSꝰ OS
WALDVS.REX

Kz. gekroond wapen (Bergh-Egmond-Meurs/Saarwerden-
Culemborg); AVR.NOV.CO.MON.IN.DIERE

- *59 Geslagen te 's-Heerenberg (ondanks vermelding van Dieren in het omschrift), 1577—1579
 Verkade —; Serrure, 's-Heerenberg —; Delmonte —¹⁶
 Cat. 123 1

KONINKRIJK ENGELAND

Hendrik VI (1422—1461), nobel

Vz. koning in schip, schild met wapen Frankrijk-Engeland;

HENRIC lelie DIA GRA REX ANGLA ZA FRANC DNS HYB

Kz. versierd kruis; lelie IHC AVT TRANSIENS PER MEDIVM ILLORV
 *IBAT

- 60a Geslagen te Londen 1422—1427; zg. annulet issue: gekenmerkt door o bij pols van de koning op vz. en in één zwik van veelpas op kz.
 Whitton (BNJ XXIII) p. 79; North 1414 Cat. 646
 Cat. A 1270 2
- *60b Geslagen te Calais 1422—1427 (vlag op achtersteven als muntteken van Calais): annulet issue als boven
 Whitton, p. 81; North 1415
 1 ex. doorboord en in de tijd gerepareerd Cat. 658-9 2

Nederlandse(?) imitaties van nobel

Type als Londense nobel (no 60a), doch afwijkende tekening en lettervorm en diverse onregelmatigheden in de omschriften¹⁷

- *61a Naslagen van annulet-type
- (1) op vz. FRAN en HY, op kz. IHE en ILLOR';
 op 1 ex. bovendien IBA zonder T Cat. 647-8 2
 - (2) op vz. FRAN en HENRIC, geen o bij pols;
 op kz. IHC en ILLOR Cat. 649 1
 - (3) op vz. HENRIC, FRAN en HY, op kz. IHC
 en ILLORIBAT (beide van dezelfde stem-
 pels) Cat. 654, 657 2

¹⁶ Een dukaat met dezelfde vz., doch enigszins andere kz. (ongekroond wapen en afwijkend omschrift) was wel bekend: Serrure 46.

¹⁷ Deze naslagen zijn, in tegenstelling tot de onder no 60 genoemde echte exemplaren, bijzonder weinig afgesleten.

- (4) op vz. HENRIC▲, FRAN en HY, op kz. IHE▲
(alle van dezelfde stempels) Cat. 650-2 3
- (5) als (4), bovendien ontbreekt o bij pols Cat. 655 1
- (6) op vz. FRAN en HY (teken na HENRIC on-
duidelijk), op kz. IHE o Cat. 653 1
- *61b Naslag van ongedifferentieerd type: sterk afwijkende stijl; op vz.
HENRIC▲ en FRANC:DNS▲IBE; op kz. +IHE▲
Num. Chronicle 1893, pl. II,6 Cat. 656 1

Eduard IV (1461—1485), rozenobel

- Vz. koning met schild Frankrijk-Engeland staande in een schip.
waarop een grote roos, standaard met E; EDWARD▲ DI▲ GRA▲
REX▲ ANGL▲ Z▲ DNS I B*
- Kz. stralende zon, rustend op versierd kruis: emissieteken IHC▲
AVT▲TRANSIENS▲PER▲MEDIVM▲ILLORVM▲IBAT
- *62a Geslagen te Londen (geen muntletter)
Blunt en Whitton (BNJ XXV) p. 171 vlg.; North 1549
- (1) zon op vz. en kz. (Blunt VI, 1a) Cat. 660 1
- (2) zon op kz. alleen (Blunt VI, 2a) Cat. 661 1
- (3) kroon op kz. (Blunt VIII A)
1 ex. met ILLORVM▲IBAT, 1 ex. met
ILLORVM▲IBAT Cat. 664-5, 668 3
- (4) gevoet kruis op kz. (Blunt X) Cat. 666-7 2
- 62b Geslagen te York (E in de golven onder het schip)
North 1553
- (1) lelie op kz. (Blunt VII) Cat. 663 1
- 62c Geslagen te Norwich (N in de golven onder het schip)
North 1552
- (1) zon op kz. (Blunt VI) Cat. 662 1

Nederlandse imitaties van rozenobel

- Type als Londense rozenobel (met emissieteken kroon), doch
grotere muntplaatjes, afwijkende tekening en lettervorm en diverse
onregelmatigheden in de omschriften
- *63 Thompson (BNJ XXV), p. 183 vlg.
- (1) op vz. zon voor EDWARD en IHC op kz.;
van zelfde stempels als Thompson 1 Cat. 677 1

(2) op kz. IHC
Thompson 4	Cat. 673	1
(3) op kz. IHE
beide van zelfde stempels als Thompson 20	Cat. 671-2	2
(4) op kz. IHD en ILLORV
vgl. Thompson 17	Cat. 670, 674
676, 678	4
(5) op kz. IHD en ILLORVM
vgl. Thompson 17	Cat. 675	1

Imitatie van rozenobel, geslagen te Gorinchem

Type als no 63, bovendien een klein wapentje van Arkel in het achterkasteel van het schip

Thompson 3; Delmonte 825bis

*64 (1) op kz. IHD en ILLORV
beide van zelfde vz.-stempels als Thompson 3	Cat. 165-6	2

Eduard IV (1461—1485), halve rozenobel

Vz. koning in schip, als no 62; EDWARD▲DI▲GRA▲REX▲ANGL▲Z▲FRAN

Kz. stralende zon, rustend op versierd kruis; emissieteken DOMINE
▲NE▲IN▲FVRORE▲TVO▲ARGVAS▲ME

65 Geslagen te Bristol (B in de golven onder het schip)
North 1555		
(1) kroon op kz. (Blunt VII); omschrift eindigend ARGVS▲ME	Cat. 669	1

Eduard IV (1461—1483), angel (angelot)

Vz. Sint Michael en de draak; emissieteken EDWARD×DEI×GRA×
REX×ANGL×Z×FRANC

Kz. schip, tegen mast kruis en wapen Frankrijk-Engeland, waarboven E - roos; emissieteken PER × CRVCEM × TVA × SALVA × NOS ×
XPE × REDEMPT

Blunt en Whitton (BNJ 1949, p. 170 vlg.)

66 (1480—83) vijfblad		
Blunt XXI; North 1626	Cat. 679-80	2

Richard III (1483—1485), angel

Type als no 66 (omschrift vz. RICARD $\times$ DI $\times$ GRA $\times$ enz., boven wapen R - roos)

67	(1483—85) halve zon en halve roos
North 1676 | Cat. 681 | 1 |
|----|---|----------|---|

Hendrik VII (1485—1509), angel

Type als no 66 (omschrift vz. HENRIC $\times$ DI $\times$ GRA $\times$ REX $\times$ AGL $\times$ Z $\times$ FRANC;
op kz. eindigend RED of REDE; boven wapen H - roos)
Potter and Winstanley (BNJ 1964), p. 145

68	(1490—1504) viooltje
Lawrence (N.C. 1918) III;
North 1696	Cat. 682	1
	(1500—1504) vz. hondekop, kz. anker
Lawrence III; North 1696	Cat. 683	1
	(1507—1509) pijlpunt
Lawrence V; North 1698	Cat. 684—7	
	1 ex. (Cat. 687) voorzien van
gaatje	Cat. A 1271
2 ex. ongecat.	7

Hendrik VIII (1509—1547), angel

Type als no 68, (omschrift kz. eindigend met RED of REDE)

69a	1e periode (omschrift vz. HENRIC $\times$ VIII $\times$ DI $\times$ GRA $\times$ REX $\times$ AGL $\times$ Z $\times$ FR,
zelden $\times$ Z F)
(1509—27) burcht
Whitton (BNJ 1949) p. 187 (ii);
North 1760	Cat. 690—1	2
	(1509—27) gekroond valhek
Whitton p. 187 (iii); North 1760	Cat. 692—6
1 ex. ongecat.	6
*69b	3e periode (omschrift vz. HENRIC $\times$ 8 $\times$ D $\times$ G $\times$ AGL $\times$ FRA $\times$ Z $\times$ HIB $\times$ REX)
(1544—1547) lelie, ringetje naast hoofd van
de engel op vz.; op 1 ex. (Cat.
A 1272) bovendien ringetje
op schip op kz.
Whitton p. 188; North 1830	Cat. 697—9
Cat. A 1272	4

Hendrik VIII (1509—1547), halve angel

Type als no 69, doch omschrift kz.: emissieteken O×CRVX×AVE×
SPES×VNICA×

- 70a 1e periode (omschrift vz. HENRIC×VIII×DI×GRA×REX×AGL×Z×F)
(1509—1527) burcht

Whitton p. 187 (i); North 1761

Cat. 700 1

- 70b 2e periode (omschrift vz. HERIC×8×D×G×AL×FR×Z×HB×REX)
(1544—1547) lelie

Whitton p. 187 (ii); North 1831

Cat. 701 1

Hendrik VIII (1509—1547), halve sovereign

Vz. tronende vorst; emissieteken HENRIC.8.D.G.AGL.FRA.Z.HIB.REX

Kz. wapen gehouden door leeuwen; emissieteken IHS.AVTEM.

TRANSIENS.PER MEDI.ILLOR.IBAT

- *71a Geslagen te Londen, 3e emissie van Hendrik VIII
North 1827

(1544—1547) lelie voor omschriften Cat. 688 1

Whitton p. 87 IIa

(1544—1547) op vz. punt in cirkel voor om-
schrift; interpunctie met ▲ Cat. 689 1

Whitton p. 87 IIb

- *71b Geslagen te Londen, met naam van Hendrik VIII, doch portret
van Eduard VI¹⁸

North 1865; Whitton p. 88

(1547—1551) pijlpunt; interpunctie met ×, op
vz. HENRIC×8×DEI×GRA×ANGL×
FRANC×E×HIBER×REX Cat. 704 1

(1547—1551) geen teken voor omschriften;
K onder wapen op kz.; inter-
punctie met ruitjes; op vz.
DEI GRA Cat. 703 1

(1547—1551) lelie voor omschriften; op vz.
FRANCIE, op kz. TRANSIE en
IBA; interpunctie met : Cat. 702 1

¹⁸ In de jaren 1547-1549 werden waarschijnlijk naast elkaar munten met de naam van Hendrik VIII en van Eduard VI geslagen; daarna korte tijd alleen met die van de overleden koning.

- 71c Geslagen te Southwark,¹⁹ met naam van Hendrik VIII, doch portret van Eduard VI

North 1866, Whitton p. 88(2)

(1547—1551) E voor omschriften; E onder
wapen op kz.; interpunctie met
ruitjes; op vz. DEI GRA, op kz.
TRANSIE

Cat. 705 1

Eduard VI (1547—1553), halve sovereign

Vz. tronende vorst; emissieteken EDWARD 6 D G AG FRAN Z HIB REX
Kz. wapen gehouden door twee leeuwen; emissieteken IHS AVTEM
TRANSIENS PER MEDI ILLOR IBA

- 72 Geslagen te Southwark

North 1893; Whitton p. 89(6)

(1547—1549) E voor omschriften; op kz.
onder wapen een omgekeerde
E; interpunctie met ruitjes

Cat. 706 1

Philips II en Maria (1554—1558), angel

Vz. Sint Michael en de draak; emissieteken PHILIP.Z.MARIA.D.G.
REX.Z.REGINA

Kz. schip, tegen de mast kruis en wapen, waarboven P-M; emissie-
teken A.D.NO.FACTVM.EST.ISTVD.Z.EST.MIRABI

- 73 (1554—1558) lelie

North 1965

Cat. 707 1

Elisabeth I (1558—1603), angel

Vz. Sint Michael en de draak; emissieteken ELIZABETH:D:G:ANG:
FR:Z:HIB:REGINA

Kz. schip, tegen de mast kruis en wapen, waarboven E-roos

- 74 (1572—73) hermelijnstaart

North 1991

Cat. 708 1

(1582—4) letter A

North 2005

Cat. A 1274 1

¹⁹ Over de munt te Southwark: Challis in BNJ 1965, p. 135.

(1587—9)	halve maan		
	North 2005	Cat. 709	1
(1600)	cijfer 0		
	North 2009	Cat. 710	1

Elisabeth I (1558—1603), halve angel

Zelfde type, doch in omschriften HI:REGINA en EST:MIRA

75	(1572—3)	hermelijnstaart		
		North 1992	Cat. 711	1
	(1580—1)	latijns kruis		
		North 2006	Cat. 712	1

Elisabeth I (1558—1603), half pondVz. gekroond borstbeeld naar links; emissieteken ELIZABETH:D:G:
ANG:FRA:ET:HI:REGINAKz. gekroond wapen Frankrijk-Engeland, waarnaast E - R; emis-
sieteken SCVTVM:FIDEI:PROTEGET:EAM

*76	(1560—1)	herkruist kruis		
		North 1982	Cat. 713	
			Cat. A 1275	2
	(1565—6)	roos		
		North 1994	Cat. 714—5	2
	(1566)	valhek		
		North 1994	Cat. 716	1

Jacobus I (1603—1625), UnitéVz. gekroond borstbeeld naar rechts; emissieteken IACOBVS.D.G.
MAG.BRIT.FRAN.ET.HIB.REX (sedert 1607—9 steeds HI.REX)Kz. gekroond wapen (1.4 Frankrijk-Engeland, 2 Schotland, 3
Ierland); emissieteken FACIAM.EOS.IN.GENTEM.VNAM

*77a	Borstbeeld met gedamasceerd harnas (zg. Second Bust)			
	North 2083			
	(1604—5)	lelie	Cat. 717—20	4
	(1605—6)	roos	Cat. 721—2	2
77b	Borstbeeld met onversierd harnas (zg. Fourth Bust; soms MA.BRI en/of FRA)			
	North 2084			
	(1605—6)	roos	Cat. 723	1

(1606—7)	schelp op 1 ex. is de schelp op de kz. verbeterd uit lelie	Cat. 724—7 Cat. A 1280	5
(1607)	druiventros	Cat. A 1277	1
(1607—9)	kroontje op 1 ex. is het kroontje op beide zijden verbeterd uit roos	Cat. 731—6 Cat. A 1278	7
(1609—10)	sleutel	Cat. 737	1
(1601—1)	klok op 1 ex. is de klok op beide zijden verbeterd uit sleutel, op 1 ex. alleen op de vz.	Cat. 738—40	3
(1611—12)	ster	Cat. 741 1 ex. ongecat.	2
(1612—3)	burcht	Cat. 742—3 1 ex. ongecat.	3
(1613)	klaverblad	Cat. 744 Cat. A 1282	2
(1613—5)	vijfblad op 1 ex. eindigt omschrift vz. MA.BRI.ET.HIB.REX (zonder FRA!)	Cat. 745—6	2
*77c Ouder borstbeeld met onversierd harnas (zg. Fifth Bust; steeds MA.BRI.FRA) North 2085			
(1613—5)	vijfblad	Cat. 747—8 Cat. A 1283	3
(1615—6)	ton	Cat. 749—52 Cat. A 1279 1 ex. ongecat.	6
(1616—7)	boek	Cat. 753—4	2
(1618—9)	eenvoudig kruis 1 ex. (niet nader geïdentificeerd) was ernstig beschadigd en werd versmolten	Cat. 755—6 1 ex. ongecat.	2 1

KONINKRIJK SCHOTLAND

Jacobus VI (1567—1625), rijder

Vz. de koning te paard rijdend naar rechts, in de afsnede jaartal;
IACOBVS.6.D.G.R.SCOTORVM

Kz. gekroond wapen van Schotland; rozet SPERO.MELIORA

- 78 Grueber 128; Stewart 196
1594 op vz. IACOBS zonder v Cat. 757 1

Jacobus VI (1567—1625), Unité

Vz. gekroond borstbeeld naar rechts; distel IACOBVS.D.G.MAG.BRIT.
FRAN.&.HIB.REX

Kz. gekroond wapen²⁰, waarnaast I - R; distel FACIAM.EOS.IN.GEN-
TEM.VNAM

- *78bis (1604—09) wapen als op no 77
Grueber p. 197; Stewart p. 154 Cat. A 1276 1
(1609—25) wapen 1.4 Schotland, 2. Frankrijk-
Engeland, 3. Ierland
Grueber 159; Stewart 204 Cat. 728—30
1 ex. ongecat. 4

KONINKRIJK FRANKRIJK

Hendrik II (1547—1559), dubbele henri

Vz. borstbeeld naar rechts; HENRICVS.II.D.G.FRAN.REX

Kz. kruis gevormd uit gekroonde letters H, in het hart muntteken;
zon DVM.TOTVM.COMPLEAT.ORBEM gevolgd door jaartal
Ciani 1237; Lafaurie 809

- 79 Geslagen te Rouen, jaartal 1558 Cat. 758 1

²⁰ De kroon is op de Schotse Unités anders getekend: in plaats van 3 kruisen en 2 lelies op de band 3 lelies en 2 kruisen.

KONINKRIJK PORTUGAL

Jan III (1521—1557), cruzado calvario

Vz. gekroond wapen; omschrift variërend

Kz. kruis op Calvarieberg; IN:HOC:SIGNO:VINCES

***80 Geslagen 1544—1557**

(1) op vz. + IOANES.III..PORTVGALIE
Batalha Reis 40,24—5; Roest
(RBN 1885) —
79 B-D	Cat. 780—1	2
(2) op vz. + IOA:III:PORTVGALIE:AL:R:
Batalha Reis —; Roest —	Cat. 783	1
(3) op vz. + IOA:III:POR:ET:AL:R:DG; op kz. (VINGS met
omgekeerde v)
Batalha Reis 40,27—8; Roest 79 R	Cat. 785	1
(4) op vz. + IOA:III:POR:ET:AL:R:
Batalha Reis 40,26; Roest 79 V-X	Cat. 782	1
(5) op vz. + IOA:III:POR:ET:AL:RE, op kz. VIN
Batalha Reis —; Roest 79 T	Cat. 784	2
bovendien 2 ex. niet gedetailleerd beschreven	ongecat.	2

Jan III (1521—1557), São Vicente (1000 reis)Vz. Sint Vincentius met palmtak en schip in de handen, in veld
twee sterren; VSQVE.AD.MORTEM.ZELATOR.FIDEI

Kz. gekroond wapen; IOANNES.III.REX.PORTV.ET.AL

***81 Geslagen 1555—1557**Batalha Reis 39, 10—11; Roest 81 C
 Cat. 778 | 1 |**Jan III (1521—1557), halve São Vicente (500 reis)**Vz. Sint Vincentius met palmtak en schip in de handen; VSQVE.
AD.MORT.ZELATOR.FIDEI

Kz. gekroond wapen; IOANNES.III.REX.PORTV

82 Geslagen 1555—1557Batalha Reis 39, 13 var.; Roest 82 D
 Cat. 779 | 1 |

Sebastiaan (1557—1578), cruzado (500 reis)

Vz. gekroond wapen; + SEBASTIANVS::REX:PORTVG

Kz. gevoet kruis; rozet IN:HOC:SIGNO:VINCES

- *83 Batalha Reis 48, 17—19; Roest 105A
op 1 ex. PORTV op vz. Cat. 186—93 8

Philips I ²¹ (1580—1598), cruzado (500 reis)Vz. gekroond wapen van Portugal; + PHILIPPVS::D:G:REX:PORTV-
GALIE

Kz. gevoet kruis; IN:HOC:SIGNO:VINCES

- 84 Geslagen 1580—1584
Batalha Reis 60, 1 var.; Roest 117 B Cat. 794 1

Philips II ²² (1598—1621), vier cruzadosVz. gekroond wapen van Portugal, in het veld waardeaanduiding
IIII, muntteken L en essayeursletter B; ::PHILIPPVS:D:G:REX.
PORTVGALIA.ET.AKz. eenvoudig kruis, in iedere hoek 5 stippen; ::IN HOC::SIGNO::
VINCES

- 85a Links van wapen L en IIII, rechts van wapen B
Batalha Reis 62, 2; Roest —
1 ex. met dubbelslag op kz. Cat. 795, 801 2
- *85b Links van wapen L en B, rechts IIII
(1) op vz. PORTVGALIA.E, op kz. ::VIN::CES::
Batalha Reis 62, 1; Roest — Cat. 798—800 3
(2) op vz. PORTVGALIA.E, op kz. geen interpunctie
Batalha Reis —; Roest — Cat. 797 1
(3) op vz. PORTVGALIA.E, op kz. VINCEES (sic!)
Batalha Reis —; Roest 118 B Cat. 796 7
(4) op vz. PHILIPVS:D:G:REX:PORTVGALIA.ET,
op kz. IN HOC::SIGNO* VINCES
Batalha Reis 64, 1 (als Philips III ²³);
Roest 118 E Cat. 802 1

²¹ In Spanje Philips II.²² In Spanje Philips III.²³ Uit de datum van verberging van de vondst mag afgeleid worden, dat ten onrechte wordt aangenomen, dat ex. waarop PHILIPVS met één P wordt gespeld eerst onder Philips III (1621-1655) zijn geslagen.

SPAANSE KONINKRIJKEN

Ferdinand en Isabella van Castilië (1479—1516), dubbele excelente

Vz. aanziende borstbeelden van Ferdinand en Isabella; FERNANDVS ET ELISABET DEI GRATIA REX ET REGINA (op verschillende wijze verkort; diverse interpuncties); gewoonlijk tussen de koppen munt- en/of essayeursteken

Kz. gekroond wapen: 1 en 4 Castilië-Leon, 2 en 3 Aragon-Sicilië, in punt Granada, rustende op een dubbele adelaar; SVB VMBRA ALARVM TVARVM PROTEGE NOS (op verschillende wijze verkort; diverse interpuncties); ter weerszijden van het wapen veelal munt- en/of essayeursteken

- *86 Geslagen te Granada (op kz. muntteken G links van wapen, essayeursteken rechts; kleine gothische letters)

(1) essayeursmerk rijksappel; omschrift vz.

+ FERNANDVS:ET:HELISABET:D:G:REX:ET:R

en kz. SVB:VNBRA:ALARVM:TVARVM

Vidal Quadras 6494; Carles Tolrà 1114 Cat. 845 1

(2) essayeursteken T; omschriften als bij (1),

doch eindigend REX:E en TVAM:PR

Vidal Quadras 6492 Cat. 844 1

- *87a Geslagen te Sevilla, type I

Kenmerken:

Vz. tussen koppen onderaan muntteken s, waaronder *; soms bovenaan een ander teken; de koning draagt een tabbaard met versierde rand, de koningin heeft een sluier over het hoofd

Kz. adelaar met korte vleugels, geen granaatbloemen naast wapen

Omschr.: gothische letters, interpunctie met :, steeds HELISABET met H en VNBRA met N

(1) vz.-omschrift begint met lelie en eindigt

D:G:REX:ET:REGI, kz.-omschrift eindigt :PRO

Vidal Quadras 6499 Cat. 836 1

(2) vz.-omschrift begint met kruis en eindigt

DEI:GRA:REX:ET, kz.-omschrift eindigt met

TVARVM

Vidal Quadras 6500 Cat. 806 1

(3)	vz.-omschrift begint met kruis en eindigt
D:G:REX:ET:R; kz.-omschrift met ronde u's
en eindigend met TUARUM:PRO ²⁴
Carles Tolrà 1133	Cat. 804	1
(4)	op vz. s zonder *; vz.-omschrift begint
met x en eindigt D:G:RE:E, kz.-omschrift
eindigt met PROTEG
Vidal Quadras 6501	Cat. 803	1
(5)	op vz. s zonder * en bovenaan kruisge-
vormd door 5 punten; vz.-omschrift be-
gint met kruis en eindigt D:G:REX:ET:,
kz.-omschrift eindigt met TVARVM:P
Vidal Quadras 6502; Carles Tolrà 1132	Cat. 805	1

*87b Geslagen te Sevilla, type II

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan muntteken s en bovenaan een kruis; kleding ongeveer als bij type I, doch minder fijn uitgevoerd

Kz. adelaar met lange, het omschrift doorbrekende vleugels, granaatbloemen naast wapen

Omschr.: gotische letters groter bij type I (waardoor sterker afkorting), steeds met ronde u's, gewoonlijk omgekeerde D, HELISABET met H en UMBRA met M

(1)	vz.-omschrift begint met klaverblad en
eindigt :HELISAB:, kz.-omschrift eindigt
met ALARUM:T
Vidal Quadras 6509b	Cat. 832	1
(2)	vz.-omschrift begint met granaatappel
en eindigt :HELISABE:, kz.-omschrift ein-
digt ALARUM, resp. ALARU
Vidal Quadras 6509	Cat. 828-9	2
(3)	vz.-omschrift begint met kruis en eindigt
HELISABET:D:G, kz.-omschrift eindigt TUA:
Vidal Quadras —	Cat. 807	1

²⁴ Hybride exemplaar: de kz. behoort tot Type II (no 87b).

***87c** Geslagen te Sevilla, type III

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan muntteken s, waaronder *, bovenaan *; kleding onduidelijk

Kz. ter weerszijden van wapen een *, adelaar met korte vleugels, geen granaatbloemen naast wapen

Omschr.: grove gothische letters, interpunctie met :

(1) vz.-omschrift begint met * en eindigt met ELISA * BET DEI GRA, kz.-omschrift eindigt TVARV

Vidal Quadras —

Cat. 816

1

***87d** Geslagen te Sevilla, type IV

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan muntteken s tussen vier punten, bovenaan ster tussen vier punten; de koning draagt een wambuis met kraag, de koningin draagt een keurslijf met open hals en een haarnet met horizontale banden

Kz. naast het wapen granaatbloemen met drie bolletjes boven elkaar

Omschr.: grove gothische letters, interpunctie met l, steeds ELISABET en VMBRA

(1) vz.-omschrift begint met kruis en eindigt DEIſG, kz.-omschrift eindigt TVA

Vidal Quadras —

Cat. 821, 835

837²⁵

3

***87e** Geslagen te Sevilla, type V

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan muntteken s, meestal tussen vier punten, bovenaan kruis, meestal tussen vier punten; de koning draagt een wambuis met omgeslagen kraag, de koningin een keurslijf met ronde uitsnijding en een haarnet met uiteenlopende versiering

Kz. adelaar met korte vleugels, naast het wapen granaatbloempjes

²⁵ Nos 821 en 837 zijn van dezelfde stempels.

Omschr.: grove latijnse letters, interpunctie met §, steeds ELISABET en VMBRA

(1) vz.-omschrift begint met + en eindigt DEI G, de N's in spiegelbeeld, kz.-omschrift eindigt TV:		
Vidal Quadras 6508	Cat. 823	1
(2) vz.-omschrift begint met x en eindigt DEI G, de N's in spiegelbeeld, kz.-omschrift eindigt T		
Vidal Quadras 6507	Cat. 831	1
(3) vz.-omschrift begint met x en eindigt DI GR, extra-interpunctie in FE§RNANDVS, kz.-omschrift eindigt TV	ongecat.	1
(4) vz.-omschrift begint met ster en eindigt D G, kz.-omschrift eindigt T	Cat. 824	1
(5) op vz. + FE:RNANDVS:ELISABET:DICIN;		
kz.-omschrift eindigt :T	Cat. 827	1
(6) op vz. ☉ FE:RNANDVS:ELISABET:DICI,		
kz.-omschrift eindigt :T: en heeft eveneens interpunctie met :	Cat. 822	1
(7) op vz. X:FER:RNANDVS § ET § ELISABET DEI,		
met gothische A's, kz.-omschrift eindigt TVA	Cat. 820	1
(8) vz. als (7), op kz. ALAREM met gothische M's	Cat. 830	1
(9) vz.-omschrift begint met + en eindigt ...BET, extra interpunctie in FER§NANDVS, het kruis tussen de koppen in de vorm van een vierbladige bloem, kz.-omschrift eindigt TV of T		
Vidal Quadras 6506	Cat. 825-6	2

*87f Geslagen te Sevilla, type VI

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan muntteken s tussen vier punten, bovenaan ster, meestal tussen vier punten, kleding als bij type IV (haarnet met gekruiste banden)

Kz. adelaar met lange vleugels, geen granaatbloempjes

Omschr.: latijnse letters, interpunctie met : (zelden met .), steeds ELISABE(T) en VNBRA, TVARVN en ALERVN met H en gotische A's

- (1) vz.-omschrift begint met + en eindigt DEI GRATIA of GRATI, haarnet versierd met vertikale banden, kz.-omschrift eindigt PR of P
Vidal Quadras 6504 Cat. 809,
834, 838 3
- (2) vz.-omschrift begint met + en eindigt DEI GRACIA REX of R, haarnet als bij (1), kz.-omschrift eindigt PR of P of bij TVARV(N)
Vidal Quadras 6504 var. Cat. 810-1 ²⁶,
812, 814 4
- (3) vz.-omschrift begint met + en eindigt GRACIA of GRATI, haarnet versierd met horizontale banden, kz.-omschrift eindigt TVARVN
Carles Tolrà 1140 Cat. 813, 815 2
- (4) vz.-omschrift begint met + en eindigt DEI GRATIA REX, de N's in spiegelbeeld, kz.-omschrift eindigt PR en heeft gotische M's voor N
Vidal Quadras — Cat. 808 1

*87g Geslagen te Sevilla, type VII

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan muntteken s, bovenaan hermelijnstaart, de koning draagt een opengeslagen tabbaard, de koningin een vierkant uitgesneden keurslijf en een haarnet met uiteenlopende versiering

Kz. adelaar met korte vleugels, geen granaatbloempjes

Omschr.: latijnse letters, interpunctie met ringetjes, steeds gotische A en N voor M

- (1) vz.-omschrift begint met + en eindigt DEI GRACIA, kz.-omschrift eindigt TVARVN
Vidal Quadras 6505, Carles Tolrà 1139 Cat. 833 1

²⁶ Beide van dezelfde stempels.

- (2) vz. geheel als (1), op kz. hermelijnstaart links van wapen en omschrift eindigend TVAR Cat. 818 1
- (3) op vz. de s bovenaan en de hermelijnstaart onderaan; omschrift begint met + en eindigt DEI GRA, kz. geheel als (1) Carles Tolrà 1138 Cat. 819 1

*87h Geslagen te Sevilla, type VIII ²⁷

Kenmerken:

Vz. tussen de bijzonder smalle borstbeelden onderaan muntteken s, bovenaan ander teken, de koning draagt wambuis met omgeslagen kraag, de koningin een rond uitgesneden keurslijf en een sluier

Kz. lange, het omschrift doorbrekende vleugels van de adelaar, naast het wapen granaatbloempjes

Omschr.: strakke latijnse letters, interpunctie met :, steeds FERNANDVS:7:ELISABET en VMBRA

- (1) tussen koppen bovenaan zespuntige ster, omschriften eindigen DEI:GRATIA en TVARVM Vidal Quadras 6502b Cat. 839 1
- (2) tussen koppen bovenaan x tussen punten, omschriften eindigen DEI:GR en TVAR Cat. 817 1

*88a Geslagen te Toledo

Kenmerken:

Vz. tussen koppen en muntteken T, waarboven+ onderaan of bovenaan; de koning draagt een wambuis met geborduurde rand, de koningin een dergelijk keurslijf en een dunne sluier

Kz. adelaar met korte vleugels, geen granaatbloempjes

Omschr.: lettervorm, spelling en interpunctie variërend

- (1) muntteken onderaan, gotische letters, omschrift vz. beginnend met gebloemd kruis FERNANDVS ♣ 7 ♣ HELISABET ♣ D ♣ G ♣ REX ♣ 7, kz. eindigend TVARV VMBRA met M, interpunctie met ♣ Vidal Quadras — Cat. 847 1

²⁷ Mogelijk Nederlandse imitatie: zie hiervoor blz. 143.

- (2) muntteken bovenaan, onderaan een +, omschrift vz. in latijnse letters X.FERNANDVS.7.ELISABET.D.G.REX.7.R; kz. zelfde stempel als (1) Cat. 849 1
- (3) muntteken bovenaan, adelaar met korte gespreide vleugels, omschriften in kleine latijnse letters, op vz. + FERNANDVS.7.HELISABET.DEI.GRATIA.REX.7.REGINA, op kz. SVB.VNBRA.ALARVM.TVARVM.PROTEGE. NOS Vidal Quadras 6515; Carles Tolrà 1155 Cat. 846 1
- (4) muntteken onderaan, op kz. bovendien T-M naast het wapen, latijnse letters, vz.-omschrift + FERNANDVS.ET.ELISABET.D.G.REX.ET.RE, kz. eindigend TVARVM.PR Vidal Quadras 6520 Cat. 848 1

*88b Muntplaats onzeker ²⁸

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan muntteken s, waaronder *, de koning draagt tabbaard met versierde rand, de koningin een dergelijke mantel

Omschr.: grove gothische letters, interpunctie met .

- (1) tussen koppen bovenaan lelie, omschrift vz. + FERNANDVS.ELISA.BER DEI GRAC, kz. zelfde stempel als boven no 88a (4), met T-M Cat. 850 1

*89 Geslagen te Barcelona (na 1614)

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan en bovenaan een ster, de koning en koningin hebben langgerekte gezichten en dragen tabbaard en mantel met arabesken versierd

Kz. adelaar zonder nimbus en met onder het schild zichtbare staartpennen

²⁸ Voorhanden is slechts een hybride exemplaar met vz. van Sevilla en kz. van Toledo. In de verzameling van de ANS te New York berust een dergelijk hybride exemplaar: zelfde kz. met T-M en voorzijde eveneens met S, doch van geheel ander type.

Omschr.: grote latijnse letters, interpunctie met driehoekjes, steeds
ELISABET

(1) vz.-omschrift begint met + en eindigt

REX ET REGIN, kz. eindigt TVAR

Heiss 20,71; Vidal Quadras 8670

Cat. 851-2

2

Ferdinand en Isabella van Castilië (1479—1516), excelente

Vz. aanzijnde borstbeelden van Ferdinand en Isabella; QVOS DEVS
CONIVNXT HOMO NON SEPARET (gewoonlijk sterk verbasterd)

Kz. gekroond wapen als op no 86-89; FERNANDVS ET ELISABET enz.

*90 Geslagen te Sevilla, type V

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan s, bovenaan kruis tussen vier pun-
ten, kleding als bij 87e

Kz. granaatbloempjes naast het wapen

Omschr.: grove latijnse letters, interpunctie met :

(1) omschrift vz. +:QVOS:DEVS:OIVN:AT:ONON:

SEPT, kz. FERNANDVS:ELISABET of ELISA

Vidal Quadras 6530

Cat. 840-1

2

*91 Geslagen te Sevilla, type VI

Kenmerken:

Vz. tussen de koppen onderaan s, bovenaan ruit (?), kleding als
bij 87f

Kz. geen granaatbloempjes

Omschr.: latijnse letters met gothische A; interpunctie met . tekst
van dubbele excellente

(1) omschrift vz. +FERNANDVS.ET.ELISABET.

DEI, kz. SVB.VNBRA.ALARVN.TVA

Charles Tolrà 1141

Cat. 843

1

*92 Geslagen te Toledo

Kenmerken:

Vz. geen muntteken, borstbeelden als bij 88a

Kz. onder het wapen muntteken T

Omschr.: gothische letters, interpunctie met .

(1) omschrift vz. + COS.DEVS.CONIVNGIT.O.NO.S,
kz. FERNANDVS.ET.ELISABE

Vidal Quadras —

Cat. 842

1

Karel V en Johanna (1506—1556), escudo

Vz. gekroond wapen, 1.4 Castilië-Leon, 2 Jeruzalem-Navarre,
3 Aragon-Sicilië, in punt Granada, ter weerszijden munt- en
essayeursteken, IOANA.ET.KAROLVS

Kz. krukkenkruis in vierpas; burcht HISPANIARVM.REGES.SICILIE
(laatste woord op verschillende wijze verkort)

93 Geslagen te Segovia (aquaduct links van wapen)

Essayeursmerk P rechts van wapen; interpunctie met : ; omschrift
eindigt REGES:SI klaverblad

Heiss —; Vidal Quadras 6821

Cat. 853

1

94a Geslagen te Sevilla (s links of rechts van wapen)

De s rechts, links van wapen monogram (FG?) van essayeur;
omschrift eindigt si

Heiss —; Vidal Quadras —

Cat. 862

1

*94b De s links, essayeursmerk ster rechts; omschrift kz. begint met kruis (i.p.v. burcht) en eindigt SICILIE

Heiss —; Vidal Quadras 6826

Cat. 863

1

94c Essayeursmerk □ links of rechts van wapen

(1) de s links en het teken rechts; omschrift
eindigt SICILIE

Heiss —; Vidal Quadras —

Cat. 860-1

2

(2) de s rechts en het teken links; omschrift
eindigt SICIL, SICI of SI

Heiss 27,1; Vidal Quadras 6823

Cat. 854-9

6

*94bis Geslagen te Toledo (T links van wapen)

Het essayeursmerk is onleesbaar; omschr. kz. luidt HISPANIARV....
(ruimte voor ten hoogste 4 letters)

Heiss 27,3; Vidal Quadras 6827 (met T - M)

Cat. 864

1

Philips II (1556—1598), vier escudos (media onza)

Vz. gekroond wapen met Spaanse en Bourgondische kwartieren.
ter weerszijden munt- en essayeursmerk, waarde aanduiding
en ev. jaartal; PHILIPPVS.II.DEI.GRATIA

Kz. krukkenkruis in vierpas; + HISPANIARVM REX ²⁹

- *95a Geslagen te Sevilla (muntteken s), ongedateerd
Links van wapen s en essayeursteken □, rechts waarde aandui-
ding III

Heiss 28,4; Vidal Quadras 7381; Lopez-
Chaves 382

Cat. 866— 9
1 ex. ongecat.
Cat. C 2342 6

- 95b Geslagen te Sevilla (muntteken s), met jaartal
Links van wapen onder elkaar s, III en essayeursteken, rechts
(vertikaal) jaartal

Hiess —; Vidal Quadras 7382; Lopez-Chaves 383

Jaartal 1590 ³⁰ Cat. 865 1

- 96 Geslagen te Toledo (muntteken T), ongedateerd
Wapen als boven, doch hartschild Portugal toegevoegd aan de
Spaanse kwartieren

Links van wapen T en onduidelijke essayeursletter, rechts (ver-
tikaal) III

Heiss —; Lopez-Chaves 433 (?) ³¹ Cat. A 1527 1

Philips II (1556—1598), dubbele escudo (doblon)

Vz. gekroond wapen met Spaanse en Nederlandse kwartieren,
waarnaast muntteken, essayeursmerk, waarde aanduiding II
en ev. jaartal; PHILIPPVS.II.DEI.GRATIA

Kz. krukkenkruis in vierpas; + HISPANIARVM.REX

²⁹ De omschriften zijn hier, evenals bij de nummers 96-104 slechts zeer gedeeltelijk leesbaar.

³⁰ Het essayeursteken is slecht leesbaar: het zou □ of H kunnen zijn. Tot nu toe zijn echter van de essayeur H wel stukken van 2 escudos met jaartal 1590 bekend, niet van 4 escudos.

³¹ De essayeursletter is onleesbaar. Tot dusverre zijn 4 escudo-stukken van Toledo met Portugees wapen alleen van de essayeur C bekend, die in de laatste jaren van Philips II en in de eerste jaren van Philips III werkzaam was (het Portugese schild werd te Toledo, anders dan te Sevilla reeds vóór 1600 ingevoerd).

- *97a Geslagen te Sevilla (muntletter s), essayeursmerk □, ongedateerd
 Links van wapen s en essayeursmerk, rechts II
 Heiss 28,2; Vidal Quadras 7388; Lopez-Chaves 545-546
 Cat. 880-987, 902
 Cat. A 1528, 1530-1 23
 1 ex. ongecat.
- 97b Als voren, doch met jaartal
 Links van wapen muntletter s, waarde II en essayeursmerk □, rechts (vertikaal) jaartal
 Heiss —; Vidal Quadras 7389; Lopez-Chaves 550
 1590 (verbeterd uit 1589) Cat. 870 1
- 97c Als voren, met jaartal en essayeursmerk II
 Heiss —; Lopez-Chaves 552
 1591 Cat. 871 1
- *97d Als voren, met jaartal en essayeursmerk B
 Lopez-Chaves 556-559
 1593 Cat. 872 1
 1594 Cat. 873 1
 1595 Cat. 874
 Cat. A 1534 2
 1596 Cat. 875 1
 1597 Cat. 876 1
 15?? jaartal onleesbaar Cat. 877-9 3
- *98a Geslagen te Toledo (muntletter T), ongedateerd
 Links van wapen T en essayeursmerk M, rechts waarde-aanduiding II
- (1) links M boven T
 Vidal Quadras 7390; Lopez-Chaves 671 Cat. 903 1
- (2) links M onder T
 Vidal Quadras 7393; Lopez-Chaves 672 Cat. 900-1 2
- (3) links M in cirkel onder T
 Lopez-Chaves 674 Cat. 904-5 2
 Een gaatje is in de tijd gerestaureerd bij één van de ex. (Cat. 905)

***98b Als voren, doch met jaartal**

Links van wapen T, waaronder essayeursmerk CZ (geen waarde-aanduiding), rechts (vertikaal) jaartal

Lopez-Chaves 678

1595

Cat. 906

1

Philips II (1556—1598), escudo

Vz. gekroond wapen met Spaanse en Bourgondische kwartieren, waarnaast muntletter, essayeursmerk en ev. jaartal; PHILIPPVS. DEI.GRATIA (of GRATI)

Kz. krukkenkruis in vierpas; + HISPANIARVM.REX

***99a Geslagen te Sevilla (muntletter s), ongedateerd, essayeursmerk**

(1) links van wapen s, rechts essayeursmerk □

Vidal Quadras —

Cat. 912, 913

915

3

(2) links van wapen essayeursmerk □, rechts s

Heiss 28,1; Vidal Quadras 7397

Cat. 916

1

99b Als voren, doch met jaartal

Links van wapen s en essayeursmerk □, rechts (vertikaal) jaartal

Vidal Quadras type 7398

1591

Cat. A 1537

1

15.. (geslagen 1588—1591)

Cat. 914

1

***99c Als voren, gedateerd en essayeursmerk B**

Vidal Quadras —

1595 munt- en essayeursteken ontbreken,
doch kunnen uit het jaartal worden af-
geleid

Cat. 910

1

1597

Cat. 911

1

Philips III (1598—1621), dubbele escudo (doblón)

Vz. gekroond wapen met Spaanse kwartieren, met Portugal³²
als hartschild, en Bourgondische kwartieren, waarnaast munt-

³² Op grond van de analogie van de beter te dateren zilveren munten is er bij de catalogisering van uitgegaan, dat alle exemplaren waarop het wapen van Portugal te zien is, onder Philips III zijn geslagen (met uitzondering van Toledo, zie no 96).

teken, essayeursmerk en waarde aanduiding; PHILIPPVS.III.D.G.
soms gevolgd door OMNIVM ³³

Kz. krukkenkruis in vierpas; HISPANIARVM.REX gevolgd door jaartal

100 Geslagen te Granada (muntletter G)

Links van wapen waarde aanduiding II, rechts muntletter G en essayeursmerk M ³⁴

Vidal Quadras —; Lopez-Chaves — Cat. A 1541 1
Jaartal onleesbaar

101 Geslagen te Madrid (muntteken MD in ligatuur)

Links van wapen muntteken MD en essayeursletter G, rechts waarde aanduiding II (liggend)

Vidal Quadras 8112 var., Lopez-Chaves 138 var.
1616 Cat. A 1539 1

*102a Geslagen te Sevilla (muntletter S), essayeursletter B

Links van wapen S en essayeursletter B, rechts waarde aanduiding II (liggend)

Vidal Quadras —; Lopez-Chaves 561
1610 Cat. 917 1
16 .. geslagen voor 1612 ³⁵ Cat. 926-944,
974, 978 24

*102b Als voren, doch waarde aanduiding II (staand)

Lopez-Chaves 563-4
1611 Cat. 919 1
16 .. geslagen voor 1612 Cat. 922-924,
970
Cat. A 1532 5

³³ Sporen van het woord OMNIVM werden geconstateerd op 7 ex. van 102a; mogelijk komt het op enkele andere ex. voor. Meestal sluit het omschrift echter met D.G.

³⁴ Gouden munten geslagen te Granada onder Philips III worden in de literatuur niet vermeld; wel bestaan echter zilveren munten met de essayeursletter M van de jaren 1600-1613.

³⁵ Blijkens de volledige reeksen van zilveren munten werd te Sevilla gesigneerd door essayeur B 1593-1612, essayeur V 1612-1615 en essayeur D 1612-1627.

- *102c Als voren, met essayeursletter v (de n liggend)
 Lopez-Chaves 565-7
1611	Cat. A 1542	1
1615	Cat. 921	1
16 . . geslagen 1611-1615	Cat. 918,
950-952	4
- *102d Als voren, met essayeursletter D (de n liggend)
 Lopez-Chaves 568
1615	Cat. 920
A 1540	2
16 . . geslagen na 1612	Cat. 945-9	5
- 102e Als voren, doch essayeursletter, noch jaartal leesbaar, voor zover
 zichtbaar alle met liggende n Cat. 953-960,
 Bij één ex. (Cat. 960) is een gaatje in de tijd 962-969,
 gerepareerd 971-973,
 979-988
 6 ex. ongecat. 35
- 102bis Geslagen te Toledo (muntletter T)
 Links van wapen muntletter T en essayeursmerk C, rechts waarde-
 aanduiding n (liggend)
 Vidal Quadras —; Lopez-Chaves 682
 Jaortallen onleesbaar ³⁶ Cat. 898-9, 961 3

Philips III (1598-1621), escudo

Vz. gekroond wapen met Spaanse kwartieren, met Portugal als
 hartschild, en Bourgondische kwartieren, waarnaast munt-
 teken, essayeursmerk en waarde aanduiding I; PHILIP.III.D.G.
 Kz. krukkenkruis in vierpas; HISPANIARVM.REX gevolgd door jaartal

- 103 Geslagen te Segovia (muntteken aquaduct)³⁷
 Links van wapen muntteken en essayeursletter C, rechts I
 Heiss 32,5; Vidal Quadras 8113 Cat. 1012 1

³⁶ Het is niet uitgesloten dat enkele ex. reeds onder Philips II zijn geslagen: de essayeur C komt te Toledo voor van 1593 tot 1615.

³⁷ Te Segovia werd met een machinale muntpers gewerkt: de daar geslagen stukken wijken dan ook door hun verzorgd uiterlijk van alle overige doblones en escudos af.

³⁹ Op de vz. gothische en op de kz. latijnse letters. Deze combinatie schijnt echter in deze reeks geregeld voor te komen, zodat niet aan een hybride stuk gedacht hoeft te worden.

Valencia, Ferdinand II (1479—1516), dubbele dukaat

Vz. gekroond borstbeeld naar links; + FERDINANDVS DEI GRATIA REX

Kz. gekroond ruitvormig wapen van Valencia; + VALENCIE MAIORICARVM SERD, onderbroken door leeuwenschildje

***106 Geslagen na 1506 ⁴⁰**(1) normale gothische D, interpunctie met :
Vidal Quadras 6434; Carles Tolrà 2095 Cat.1016, 1018 2(2) de D in de vorm van een gothische G,
interpunctie met x, op vz. GRACIA, om-
schrift kz. eindigend met SER of SE
Heiss 99,1; Vidal Quadras 6432; Carles
Tolrà 2096 Cat. 1014-5,
1017 3**Valencia, Karel V (1516—1556), dubbele dukaat**

Vz. gekroond borstbeeld naar links; + CAROLVS.DEI.GRACIA.REX

Kz. gekroond ruitvormig wapen van Valencia; + VALENCIAE.MAIORICARVM onderbroken door leeuwenschildje

107 Heiss 99,5 var., Vidal Quadras 6931; Carles
Tolrà 2108 Cat. 1019 1**Valencia, Karel V (1516—1556), escudo**

Vz. krukkenkruis in vierpas + CAROLVS.DEI.GRACIA.REX

Kz. gekroond ruitvormig wapen van Valencia; + VALENCIAE.MAIORICARVM

108 Geslagen na 1543
Heis 100,10; Vidal Quadras 6937; Carles
Tolrà 2109 ongecat. 1**Navarre, Ferdinand I (1512—1516), dubbele dukaat**

Vz. gekroond borstbeeld naar rechts, aan weerszijden een gekroonde K; FERDINANDVS:DEI:G:R:NAVA

⁴⁰ De dubbele dukaten op naam van Ferdinand kunnen evenals de Castiliaanse dubbele excellenten (nos 86-88) eerst onder Karel V zijn geslagen.

Kz. gekroond wapen van Navarre, aan weerszijden een gekroonde K; + SIT:NOMEN:DOMINI:BENEDITVN:ES:

109 Geslagen na 1512 ⁴⁰

Heiss 147,3; Vidal Quadras 6418; Poey

d'Avant 72,3

Cat. 1013

1

SJERIFAAT MAROKKO

Ahmad II (1578—1603), dubbele dinar (dobla)

Vz. in vierkante omlijsting tekst met titels en naam van Aboel-Abbas Ahmad el-Mansoer; in de buitensegmenten tekst uit de Koran

Kz. in vierkante omlijsting conventionele tekst; in de buitensegmenten vermelding van plaats en jaar van aanmunting

110 Geslagen te Marrakesj A.H.1003 (= 1594/5)

Lavoix II, Monnaies musulmanes 1051;

BMC, Oriental Coins V 249

Cat. 1021

1

Aboe-Fares (1603—1612), dubbele dinar (dobla)

Vz. in vierkante omlijsting tekst met titels en naam van Aboe-Fares el-Wateq-Billah; in de buitensegmenten tekst uit de Koran

Kz. als vorig nummer

*111 Geslagen te Marrakesj A.H. 1014 (= 1605/6)

Lavoix II 1057; BMC, Oriental V 255

Cat. 1022-3

2

ITALIAANSE STATEN

Milaan, Philips II van Spanje (1556—1598), dubbele scudo (doppia)

Vz. borstbeeld met stralenkroon naar rechts; PHI.REX.HISPA.ETC; in afsnede jaartal

Kz. gekroond wapen van Milaan; MEDIO - LANI.D

112 Gneccchi, Milano 26,6; CNI V, p. 262, 156

1589 (beschadigd ex.)

Cat. 763

1

Monferrato, Guglielmo I Gonzaga (1575—1587), vierdubbele scudo

Vz. borstbeeld naar rechts; GVLIEL*DG*DVX*MANT*III

Kz. gekroond wapen van Mantua met Monferrato als hartschild;

*ET*MONTIS*FERRATI*I; in afsnede jaartal ⁴¹***112bis Geslagen te Casale**

CNI II, p. 150,42; Cat. Magnatutti VII

(P. Santamaria 1957) 344

Cat. C 1965 1

1578 (gaatje in de tijd gerepareerd)

Mantua, Vincente I Gonzaga (1587—1612), dukaat (ongaro)

Vz. staande geharnaste hertog; VINC:D:G:DVX.M.III.ET.M:F:II

Kz. gekroond wapen van Mantua met Monferrato als hartschild;

MONETA:NOVA:AVREA

113 Geslagen te Mantua

CNI IV, p. 322,46; Cat. Magnagutti VII 444 Cat. 761

1

Een groot gat is in de tijd zorgvuldig gerepareerd

Modena, Cesare d'Este (1598—1628), dukaat (ongaro)

Vz. staande hertog; CAESAR.DVX.MVT.REG.&

Kz. gekroond wapen; NOBILITAS.ESTENSIS

114 (1) de hertog draagt een nauwsluitende broek,

in omschrift kz. MVT

CNI IX, p. 239, 102

Cat. 765—6 2

(2) de hertog draagt een pofbroek, in om-

schrift kz. MVTINAE

CNI IX, p. 240, 113

Cat. 764 1

Venetie, dukaat (zecchino)**115 Vz. de Doge knielend voor Sint Marcus, links S.M.VENETI, rechts**

DVX gevolgd door de afgekorte naam van de Doge

Kz. Christus in mandorla; SIT.T.XPE.DAT.Q.TV.REGIS.ISTE.DVCAT

(1) Giovanni Mocenigo (1478—1485);

IO.MOCENIGO

Papadopoli, Monete di Venezia 18,11;

CNI VII, pl. 6,20

Cat. 770 1

⁴¹ Het markiezaat Monferrato werd in 1536 met het hertogdom Mantua verenigd en in 1575 tot hertogdom verheven: vandaar dat Guglielmo de titel voert van 3e hertog van Mantua en 1e hertog van Monferrato.

- (2) Girolamo Priuli (1559—1567): HIE.PRIOL
Papadoli, 30,1; CNI VII, pl. 13,16 Cat. 771 1
- (3) Alvise Mocenigo I (1570—1577):
ALOY.MOCE
Papadopoli 33,2; CNI VII, pl. 15,3 Cat. 772 1
- (4) Nicolò de Ponte (1578—1585):
NIC.DEPON
Papadopoli 35,6; CNI VII, pl. 17,3 Cat. 773 1
- (5) Pasquale Cicogna (1585—1595):
PASC.CICON
Papadopoli 37,10; CNI VII, pl. 18,11 Cat. 774 1
- (6) Marino Grimani (1595—1605):
MARIN.GRIM
Papadopoli 40,10; CNI VII, pl. 20,2 Cat. 775 1

Savoie, Emanuel Philibert (1553—1580), dubbele escudo (doppia)

Vz. borstbeeld naar rechts; EM.FILIB.D.G.DVX.SAB.P.PED

Kz. gekroond wapen; IN.TE.DOMINE.CONFIDO, gevolgd door jaartal en muntteken

- *116 Geslagen te Turijn (muntletter T)
1571; op vz. DOMNE zonder I
CNI I, p. 212,212; Simonetti, Casa Savoia
19/3 Cat. 767 1

Savoie, Karel Emanuel I (1580—1630), dukaat

Vz. gekroond wapen omhangen met ordeketen; C.EMANVEL.D.G.
DVX.SAB; onderaan jaartal

Kz. Madonna met Christuskind; *PAX.IN.VIRT.TVA*

- 117 Geslagen te Turijn (zonder muntteken)
1601
CNI I, p. 274,235; Simonetti 18/1 Cat. 768 1

Desana, Antonio Maria Tizzone (1598—1641), dukaat

- *118 Vz. staande ridder met zwaard en pijlenbundel, ter weerszijden
jaartal; DOM.ANT.MA - roos - TIT.COM.DECI
Kz. in een versierd compartiment in vijf regels MO.NOV/AV.DO.AN/
MAR.TIT/COM DEC/PRO.IMP

1603 ⁴³. Een groot gat is in de tijd zorgvuldig gerepareerd
CNI II, p. 258, pl. 47,7 Cat. 760 1

Tassarolo, Agostino Spinola (1604—1616), dukaat

- *119 Vz. gekroond wapen; VIRTUTE.CAESAREA DVCE*
Kz. Madonna met Christuskind, in afsnede jaartal; MO.NO.AV.AGVS
~ SPI.CO.PAL

1614 ⁴³
CNI II p. 399, 26 var. Cat. 769 1

Messerano, Francesco Fil. Ferrero-Fieschi (1584—1629), dukaat

- 120 Vz. staande keizer met rijksappel en scepter, ter weerszijden gekroonde wapenschilden; NON.NOB.DNE.SE - dubbele lelie - NOM.
TV.DA.G

Kz. gekroond wapen Ferrero-Fieschi, omhangen met ordeketen, rustend op rijksadelaar; CARO.V.IMPE.GRATIA.F.F.MA.ME

Geslagen na 1593 ⁴⁴ (in het veld doorboord)
CNI II, p. 340, 21, pl. 31,5 Cat. 762 1

DUITSE STATEN

Keulen, Salentin van Isenburg (1567—1577), dubbele dukaat

- *121 Vz. borstbeeld van de aartsbisschop naar links; TORRENTIEM.PER-
TRANSIVIT.AIA.NRA

Kz. wapen; + SALEN.D:G.ELECT.EC.COL.ET.ADM.PAD.77

1577, geslagen te Deutz

Noss, Köln III 90 Cat. 642 1

Keulen, Salentin van Isenburg (1567—1577), dukaat

- 122 Vz. borstbeeld van de aartsbisschop naar links; SALEN.D.G.ELECT.
EC.COL.ET.ADM.PAD.

Kz. wapen; +MONETA.NOVA.AVREA.TVITIEN.75

1575, geslagen te Deutz

Noss III 85a Cat. 641 1

⁴² Imitatie van een Nederlandse dukaat (zie no 32-37) van 1603, doch vermoedelijk in een later jaar geslagen. De roos tussen de voeten van de ridder komt overigens op Nederlandse dukaten in deze periode niet voor.

⁴³ Naslag van de dukaten van Savoye (zie no 117) geslagen in de jaren 1601-1603.

⁴⁴ Naslag van de Oostenrijkse dukaten geslagen te Praag (zie no 134c) in de jaren 1592-1599. De wapens zijn sterk aan het voorbeeld aangepast; het muntmeesterteken dubbele lelie werd eveneens overgenomen.

Palts-Simmern, Richard (1569—1598), dukaat

- *123 Vz. staande geharnaste paltsgraaf; **RICHA.D.G.C.PA.RHE.DVX.BA**
 Kz. wapen Palts-Beieren vergezeld van jaartal; **MON.NO.AVREA.**
SIMERENSIS
 1576 op kz. jaartal 1576 boven het wapen;
 voor het omschrift een driehoekig teken
 Exter, Pfalz —; Cat. Joseph (L. Ham-
 burger 1912) — Cat. 644 1
 1578 op kz. jaartal 7-8 (= 1578) naast het
 wapen; voor het omschrift een rozet,
 onderaan waarde aanduiding I D in
 cirkel
 Exter I 175; Cat. Joseph 2443 Cat. 645 1

Stad Besançon, pistool (dubbele kroon)

- 124 Vz. gelauwerde kop van keizer Karel V naar rechts; + **CAROLVS:**
QVINTVS:IMPERATOR
 Kz. wapen van de stad rustend op dubbele adelaar; + **MONETA:**
AVREA:CIVI:BISVNTINE gevolgd door jaartal
 Plantet et Jeannez, Comté de Bourgogne 100;
 Poey d'Avant 123,4
 1595 Cat. 759 1

Brandenburg, Joachim Frederik (1598—1608), dukaat

- 125 Vz. staande keurvorst met zwaard en scepter; **IOACHIM.FRID.D:G.**
MARC.BRAND.SAC.RO
 Kz. keurvorstelijk wapen rustend op adelaar; rozet **IMP.ARCH.CAM.**
ET.ELECT.DVX.PRVS gevolgd door jaartal
 1606, geslagen te Neu-Köln
 Bahrfeldt, Hohenzollern 547 Cat. 637 1

Stad Donauwörth, goudgulden

- 126 Vz. geharnast borstbeeld van keizer Karel V met zwaard en rijks-
 appel; rozet **CAROLVS.V.ROMA.IMP.SE.AV**
 Kz. schild met w rustend op rijksadelaar; **MO.NO.AVREA.CIVI.SVE.**
WERDA
 Geslagen omstreeks 1545
 Gebhart, Donauwörth 44 Cat. 640 1

Passau, Urban von Trenbach (1561—1598), dubbele dukaat

- *127 Vz. staande Sint Steven, voor hem wapen van het bisdom;
S.STEPHANVS.PROTHOMART:
Kz. wapen van de bisschop; +VRBANVS.D.G.EP.PATAVIEN gevolgd
door jaartal
1563
Kellner, Münzen der niederbayerischen
Münzstätten 66 (als viervoudige dukaat) Cat. 643 1

Salzburg, Michael von Kuenburg (1554—1560), dukaat

- 128 Vz. staande Sint Ruodbert; S.RVDBERTVS.EPVS
Kz. wapen van de aartsbisschop, bekroond met mijter en rustend
op kromstaf en scepter, ter weerszijden jaartal; MICHAEL.D.G.
AR/EPS.SALZ.A.S.L.
1555 Bernhart-Roll, Salzburg 925;
Probszt, Salzburg 413 Cat. 623 1
1559 Bernhart-Roll 931; Probszt 417
(gebroken) Cat. 624 1

Salsburg, Johann Jakob Khuen von Belasi (1560—1586), dubbele dukaat

- 129 Vz. staande Sint Ruodbert; SANCTVS.RVD - BERTVS.EPVS
Kz. wapen van de aartsbisschop, bekroond met mijter en rustend
op kromstaf en scepter; ter weerszijden jaartal; +ION.IAC.D.
G.ARCHIEPS.SALZ.APO.SE.LEG
1566 Bernhart-Roll 1023; Probszt 472 Cat. 625 1

Stad Breslau, dukaat

- *130 Vz. staande Sint Wenceslas met lans en zwaard; S*WENCESLAVS*
D*B
Kz. wapen van de stad; * MO*AVR*VRATISLAVIEN* gevolgd door
jaartal
1548 Friedensberg-Seger, Schlesiens Münzen
der neueren Zeit 3421 Cat. 638 1
1550 op kz. * WRAISLAVIEN*
Friedensburg-Seger 3423 Cat. 639 1

OOSTENRIJKSE LANDEN

Ferdinand I (1523—1564), dukaat (Oostenrijk)

- *131 Vz. wapen Hongarije-Boheme-Oostenrijk-Castilië, waarboven jaartal; FERDINAND.D.G.R.VNG.BO.RE
 Kz. staande koning met hellebaard; SANCTVS.LADISLAVS.REX
 Geslagen te Wenen. Miller-Aichholz pl. 1, 3
 1538 Markl, Münzen Ferdinand I. 17 Cat. 602 1
 1551 Markl 18 Cat. 603 1

Maximiliaan II (1564—1576), dukaat (Hongarije)

- 132 Vz. Madonna met Christuskind tronend op maansikkel, onderaan wapentje van Oostenrijk; MAX.II.D.G.EL.RO - I.S.AV.GE.HV.BO.R
 Kz. staande koning met hellebaard, ter weerszijden muntteken K - B; S*LADISLAVS*-REX*, gevolgd door jaartal
 Geslagen te Kremnitz. Miller-Aichholz pl. 8, 1
 1566 Cat. 604 1
 1567 Cat. 605 1
 1576 omschrift vz. eindigt H.B.R Cat. 606 1

Rudolf II (1576—1610), dukaat (Oostenrijk)

- 133 Vz. staande keizer met zwaard en rijksappel, tussen de voeten muntteken; RVDOL.II.D.G.R. - I.S.A.G.H.B.RE
 Kz. gekroond wapen Boheme-Hongarije, omhangen met keten van het Gulden Vlies; S LADISLAVS - HVN.REX, gevolgd door jaartal
 Geslagen te Wenen. Miller-Aichholz pl. 11, 5
 1607 op vz. muntmeesterteken haan Cat. 619 1

Rudolf II (1576—1610), dukaat (Boheme)

- Vz. staande keizer met zwaard en rijksappel, tussen de voeten muntmeesterteken dubbele lelie
 Kz. wapen (in verschillende vormen)

- *134a Op vz. omschrift: RVDOL.II.D.G.R.I.S - A.G.H.BO.REX; op kz. gekroond wapen Boheme-Hongarije (gebogen schildvorm); ARCHID.AVS.DVX, BVR.MA.M, gevolgd door jaartal

Geslagen te Praag. Miller-Aichholz pl. 12, 5

1585	Cat. 610	1
------	----------	---

- 134b Op vz. omschrift: RVDOL.II.D.G.R.IM - S.A.G.H.B.REX; op kz. gekroond wapen Boheme-Hongarije omhangen met keten van Gulden Vlies; ARCHID.AVS.DVX - BVR.MA.MO, gevolgd door jaartal

Geslagen te Praag. Miller-Aichholz pl. 12, 6

1589	Cat. 611	1
------	----------	---

1590	Cat. 612	1
------	----------	---

1591 gaatje zorgvuldig gerepareerd	Cat. 613	1
------------------------------------	----------	---

- 134c Op vz. ter weerszijden van de keizer gekroonde wapens van Boheme en Hongarije; RVDOL.II.D.G.R.IM - S.A.G.HV.BO.R; op kz. dubbele adelaar met gekroond en met keten van het Gulden Vlies omhangen wapentje Oostenrijk-Bourgondië op de borst; ARCHID.AVS.DVX.BVR.MA.MO, gevolgd door jaartal

Geslagen te Praag. Miller Aichholz pl. 12, 8

1593	Cat. 614	1
------	----------	---

1594 op kz. BV.MA.MO	Cat. 615	1
----------------------	----------	---

Rudolf II (1576—1610), dukaat (Hongarije)

Vz. Madonna met Christuskind tronend op maansikkel

Kz. staande koning met hellebaard, waarnaast muntteken

- 135a Op vz. onderaan wapentje van Oostenrijk; RVDOL.II.D.G.RO - I.S.AV. GE.HV.B.R; op kz. in veld K - B; omschrift S.LADISLAVS - REX, gevolgd door jaartal

Geslagen te Kremnitz. Miller-Aichholz pl. 13, 1

1604	Cat. 618	1
------	----------	---

- 135b Op vz. PATRONA HVNGARIAE, gevolgd door met sterren onderbroken jaartal; op kz. in veld N - B, omschrift RVDOL.II.DG.ROM - IM. S.AG.HB.R

Geslagen te Nagybanya. Miller Aichholz pl. 13, 11

1599	Cat. 617	1
------	----------	---

- 135c Op vz. onderaan kroon, omschrift XPATRONAX - XHVNGARIAE, gevolgd door verkort jaartal; op kz. in veld S - L, omschrift RVDOL. II. DG.R - M - IM.S.AG.HB.R

Geslagen te Klausenburg (Cluj). Miller-Aichholz pl. 13, 19;

Resch 47, 4

Cat. 616

1

1598 98 is verbeterd uit 89

Matthias I (1608—1619), dukaat (Hongarije)

Vz. de koning staande, in Hongaars kroningsornaat, in het veld muntteken K - B

Kz. Madonna met Christuskind tronend op maansikkel, onderaan wapentje van Oostenrijk

- *136a Omschriften: vz. MATTHIAS.II.D - G.REX.HVN.Z; kz. DES.IN.REG.BO - AR.AVS.Z, gevolgd door jaartal ⁴⁵

Geslagen te Kremnitz. Miller-Aichholz blz. 95

1609

Cat. 620

1

- 136b Omschriften: vz. MATTHI.II.D.G - HVN.BO.REX; kz. AR.AV.DV.BV.MA - MO.CO.TY, gevolgd door jaartal

Geslagen te Kremnitz. Miller-Aichholz pl. 14, 23

1613

Cat. 621

1

Aartshertog Karel (1564—1590), dukaat (Karinthië) ⁴⁶

Vz. staande aartshertog met scepter; CAROLVS.DEI - G.ARCHIDVX

Kz. wapen; AVSTRIAE.ET.CARINTHIAE.ZC, gevolgd door jaartal

- 137a Op kz. gekroond wapen Karinthië-Oostenrijk

Geslagen te Klagenfurt. Miller-Aichholz pl. 8, 30-31

1573 jaartal voluit geschreven

Cat. 607

1

1576 jaartal verkort tot 76

Cat. 608

1

⁴⁵ Nog tijdens het leven van keizer Rudolf II werd Matthias in 1608 koning van Hongarije en aangewezen als troonopvolger (designatus in regnum) van Boheme. In 1612 volgde hij Rudolf als keizer en koning van Boheme op.

⁴⁶ Na de dood van keizer Ferdinand I verkreeg de jongere zoon, Karel, Karinthië en Stiermarken. Hij werd daar opgevolgd door zijn zoon Ferdinand, die in 1619 ook zijn neef keizer Matthias als keizer en koning opvolgde.

- 137b Op kz. samengesteld wapen met Karinthië-Oostenrijk als hartschild, gekroond en omhangen met keten van Gulden Vlies
Geslagen te Klagenfurt. Miller-Aichholz pl. 8, 32
1586 op kz. AVSTRI en jaartal 86 verkort Cat. 609 1
- Aartshertog Ferdinand (1590—1619), dukaat (Karinthië)**
- *138 Vz. staande aartshertog met scepter, in veld jaartal; FERDINAN.D
-G-ARCHIDVX.A
Kz. samengesteld wapen met Karinthië-Oostenrijk als hartschild,
gekroond en omhangen met keten van het Gulden Vlies;
AVSTRI.ET.CARINTHIAE.EC
Geslagen te Klagenfurt. Miller-Aichholz pl. 17, 30
1613 Cat. 622 1

KONINKRIJK HONGARIJE

Ladislav V (Postumus) (1453—1457), dukaat

- 139 Vz. wapen Hongarije-Boheme-Oostenrijk; + LADISLAVS.D.G.R.
VNGARIE.
Kz. staande heilige koning, in het veld muntletters; S.LADISL - AVS.
REX
Réthy-Probszt 170; Cat. Montenuovo
(Ad. Hess 1880) 341d
In het veld links een K, rechts een P met
kruisje Cat. 634 1

Johan II Zápolya (1526—1540), dukaat

- *140 Vz. Madonna met Christuskind tronend op maansikkel; onderaan
wapentje Zápolya; IOANNES.D - G.R.VNGARIE
Kz. staande heilige koning, in het veld munt- en muntmeester-
teken; S*LADISLAVS - REX*, gevolgd door jaartal
Op kz. links burcht als muntteken en rechts wapen met kroon
Geslagen te Clausenburg (Cluj). Réthy-Probszt 323;
Cat. Montenuovo 408w
1535 Cat. 635 1

Johan II Sigismund en Isabella (1556—1559), dukaat

- 141 Vz. Madonna met Christuskind tronend op maansikkel; onderaan wapen van Hermannstadt (gekruiſte zwaarden onder kroon); IOHAN.SIGIS - R.VNG, gevolgd door jaartal
Kz. ſtaande heilige koning; YSABE*D*G*REG*VNGA.S.F.V.⁴⁷
Geslagen te Hermannstadt (Sibiu). Resch 29
1557 klein gaatje in de munt Cat. 626 1

Johan II Sigismund (1559—1571), dukaat

- Vz. gekroond wapen Hongarije-Polen-Milaan-Dalmatië, bovenaan jaartal; IO*SECV*D*G*ELE*REX*VN*
Kz. Madonna met Christuskind tronend op maansikkel, onderaan muntteken; *PATRONA*-*VNGARIE*
*142a Geslagen te Clausenburg (Cluj): op kz. burcht
1564 Resch 30 Cat. 636 1
142b Geslagen te Hermannstadt (Sibiu): op kz. gekruiſte zwaarden onder kroon
1570 Resch 81 Cat. 627 1

VORSTENDOM ZEVENBURGEN**Christoph Báthory (1576—1581), dukaat**

- 143 Vz. Madonna met Christuskind tronend op maansikkel, onderaan muntteken; *PATRONA*-*VNGARIE*
Kz. ſtaande koning met hellebaard, in het veld jaartal; *MON*TRANSIL*C*B*D*S⁴⁸
Geslagen te Hermannstadt (Sibiu): muntteken gekruiſte zwaarden
1578 Resch 11 Cat. 628-9 2

Sigismund Báthory (1581—1602), dukaat

- Vz. Madonna met Christuskind tronend op maansikkel, onderaan muntteken
Kz. ſtaande koning met hellebaard, in het veld jaartal

⁴⁷ Afkorting van Sic fata volunt (spreuk van Zápolya).

⁴⁸ Afkorting van de volledige naam Christophorus Bathori de Somlyo, resp. Sigismundus Bathori de Somlyo.

- 144a Geslagen te Hermännstadt (Sibiu): muntteken gekruiste zwaarden; omschrift vz. *PATRONA* - *VNGARIE*
- 1584 op kz. MON* TRAN - IL.SIGI* B* D* S ⁴⁸
Resch 10 Cat. 630 1
- 1591 op kz. MONE.TRA:- IL:SIGI:B:D:S
Resch 72 Cat. 631 1
- *144b Geslagen te Clausenburg (Cluj): muntteken burcht; omschrift vz. als voren
- 1594 op kz. MONE.TRA.IL - SIGI.B.DS
Resch 166 Cat. 632 1
- 144c Geslagen te Nagybanya (geen muntteken, doch onderaan wapentje Báthory), omschriften SIGISMVND - BATHORI rozet, en PRINCEPS. TRANSSELYVA
- 1591 Resch 74A Cat. 633 1

STAD DANZIG

Sigismund III van Polen (1587—1632), dukaat

- *145 Vz. gekroond borstbeeld naar rechts; SIGIS.3.D.G.REX.POL.ET.SV.D.P.
Kz. wapen van Danzig; MON.NO.AVR.CIVL.GEDANENSIS, gevolgd door jaartal en muntmeesterteken
- 1597 muntmeesterteken: arm met dolk
Bahrfeldt, Sammlung Marienburg V
8307, Gumowski, Polnische Numismatik 1397 Cat. 776 1
- 1610 muntmeesterteken: bereklauw
Bahrfeldt 8314, Gumowski 1403 Cat. 777 1

2

6

8

9b

12a

16

17d

17e

18a

19

Vondst Serooskerke: Bourgondische Nederlanden.

20e

20g

21b

22c

23

42b

27

28

30

30

Vondst Serooskerke: Bourgondische Nederlanden.

32

35

36

39

43a

43b

45

59

52

52

47

50a

50b

54

54

55

55

57

57

60b

61a(5)

61b

62a(1)

63(5)

64

46

68

69b

71a

71b

76

77a

77c

78bis

80(2)

83

81

85b(1)

88a(1)

86(1)

88b

89

87a(1)

87b(1)

87c

87d

87e(2)

87e(8)

87f(1)

87f(3)

87g(2)

87h(2)

Vondst Serooskerke: Spanje.

90

91

92

94b

94bis

95a

97a

97d

98a(3)

98b

99a(1)

99c

102a

102b

102c

102d

104a

104b

104c

104d

106(1)

112bis

116

118

119

121

127

123

145

Vondst Serooskerke: Italië, Duitse Rijk, Polen.

111

130

131

134a

136a

138

140

142a

144b

Vondst Serooskerke: Marokko, Oostenrijk, Hongarije.